

tatis : ac beneficia sacræ misericordiæ ita omnes pie ac sapienter intelligamus, ut tanto plus debere nove-

Arimus nos Deo nostro, quanto humilior propter nos factus est a se Deus.

APPENDIX PRIMA.

REGULA S. PACHOMII

A. S. HIERONYMO IN LATINUM SERMONEM CONVERSA.

PRÆFATIO HIERONYMI.

Quamvis acutus gladius et levigatus, si diu in vagina conditus fuerit, sordescit rubigine et splen-

ALARDI GAZÆI COMMENTARIUS.

Quod ad calcem hujus voluminis regulam S. Pachomii abbat s a D. Hieronymo, ut creditur, Latine redditam attexere in animum induxerim, amice lector, huæ me causa impulserunt : una quod eandem temporis vetustate pene abolitam, et hæcenus in obscuro delitescenem, studiose conquiritam, a mendis expurgatam, et majori saltem ex parte restitutam Petrus Ciaconius presbyter Toletanus in editione sua Romana, ut insigne antiquita is monumentum novissime repertum, in tar appendicis operibus Cassiani subnectendam judicavit; cuius sane consilium et exemplum imitari ex publico u-u esse duxi. Altera, quod de Pachomianis, sive Tabennensibus monachis, deque eorum moribus et institutis multa passim commemoret, et suis scriptis inspergat noster Cassianus, præsertim libro quarto his itationum, quibus haud parum lucis allaura videtur hæc regula integre, quoad fieri potuit, hoc loco reddita, et posteritati servata.

Vernm hic non parva occurrit difficultas, num hæc eadem regula cum illa censi debet, quam Palladius in Lausiaciis, aliique commemorant (*Pallad. Lausiac. 38; Gennad. de Viris Illust. cap. 7; Martyrol. 44 Mai; Sozom. lib. iii cap. 13; Niceph. lib. ix cap. 14*) : an vero diversa? nam ex multis certe argumentis colligi videtur duas saltem, si non plures monachorum Regulæ a S. Pachomio emanasse : alteram ab angelo sive dictante excerptam, ut Gennadius refert, Martyrologio etiam Romano suffragante; sive in tabula ænea divinitus traditam, ut Græcus ille auctor incertus, nec non Palladius, Sozomenus, Nicephorus, et alii tradunt : alteram non a solo Pachomio, sed a tribus Patribus infra nominatis compositam, et junctim editam, quam D. Hieronymus Latinitate donavit. Non esse unam eandemque Regulam probatur primo. Nam illa soli Pachomio, hæc tribus Patribus, Pachomio, Theodoro, et Orsiesio ascribitur : unde initium Regulæ est hujusmodi : *Hæc sunt præcepta vitalia, tribus a majoribus tradita.* 2º Huæ nihil fere habet commune cum illa, ut patet intuenti. Nam hæc multo plura continet præcepta, eaque ab illius Regulæ præceptis et sanctionibus plurimum diversa. Quod ut certius et clarus constet, illam ipsam iisdem verbis, quibus a Palladio expressa est, huæ subjungere statui, ut ex utriusque collatione, quantum inter se discrepent agnoscat. Denique hanc trium Patrum regulam, sive præcepta primum Egyptiæ scripta, deinde in Græcum translata, D. Hieronymus Latino sermone se vertisse testatur præfatione huæ ei-dem præfixa : illam vero apud P. Hadum descriptam Gentianus Hervetus ejus interpretes e Græco in Latinnm transtulisse fertur, ut videre est in Bibliotheca SS. Patrum edit. 3 tom. VII. Ex adverso tamen non desunt iidem argumenta, quibus haud immerito suspicari liceat, non nisi unam Pachomii Regulam agnosceram esse, eamque ab angelo seu dictante, seu deferente, S. Pachomio traditam, ac demum a D. Hieronymo Latine traditam; sed ejus partem tantummodo a Palladio et aliis obiter et cursim relata, quæ huæ compingentia aut interserenda

et continuanda unam efficiat. Primum quidem Palladius (quem et Sozomenus et Nicephorus secuti sunt) non integram Pachomii Regulam a se descriptam huæ obscure insinuat illis verbis, quibus ait, Pachomio scilicet respelunca, visum ei esse angelum qui dixit ei : Pachomi, e quodam quæ ad te pertinet, recte et ex virtute pes isti, supervacaneæ ergo sedes in hoc loco. Age ergo, egredere, et congrega omnes juniores monachos, et habita cum eis et sequens formam quam dabo tibi, eis leges constitue; eique dedit tabulam æneam [*Liponan. legit tabulas cercas*], in qua hæc scripta erant : *Time de unicuique ut comedat et libet pro viribus, eis quoque manda opera eare proportionem eo veniant et respondeant, etc.* Quis hoc tam abrupto exordio Regulam illam angelicam et cœlestem credat inchoatam, et non multa a præterito ssa præcepta magis spiritualia, magisque salutaria, et monachis digna? cuiusmodi sunt tam quæ illic deinceps consequuntur, quam quæ in huæ pleniore et ampliore exprimentur. Accedit quod nullus alicujus nominis auctor de supradicta distinctione mentionem ullam faciat, aut plures et diversas Regulæ a S. Pachomio traditas agnoscat; sed omnes in hoc consentiunt Pachomio delatam, aut dictatam ab angelo fuisse Regulam, ad eorum normam monachos institueret. Proinde si quam Pachomii regulam et institutionem monachorum transtulerit D. Hieronymus, ut ipsemet huæ prolietur, eam ipsam, non aliam e se oporteat; namquam verosimile sit tam ab ipso, quam ab aliis Patribus ejus discipulis, Theodoro scilicet, et Orsiesio, pluribus præceptis anteam, cumulatam, et completam fuisse : ut huæ ratione plures regulæ, vel a tribus Patribus in-titate dici poterunt. Suffragari denique videtur Baronius, qui tum in Annalibus, tum in notis ad Martyrologium regalis S. Pachomii, quas ipse angelo dictante excerpti, a D. Hieronymo Latine redditus di-eris verbis et absque ulla discrimine affirmat (*Baron. tom. V anno 404, et Martyrolog. 44 Mai*). Cujus s n eam subscribit R. P. Rembertus Rosweydeus in præfatis ad vitam S. Pachomii, huæ hæc addit : *Regulæ hujus aliquod breviarium habes huæ in Vita Pachomii cap. 32.* Integram eam primum, quod sciam, edidit Achilles Sautias Lusitanus typis Romanis, Anno Domini 1575; deinde anno 1588 Petrus Ciaconius eam correctiorem typis quoque Romanis dedit, et Cassiano a se reventito adjuvit. Sic ipse, sententiam breviarium, huæ est, breve compendium, vel fragmentum Regulæ duntaxat, non totam regulam S. Pachomii a Græco illo auctore incerto, quem et Palladius et alii imitati sunt, et aliis verbis idem expresserunt, fuisse descriptam : integram vero huæ quam tractamus a D. Hieronymo translata, nos ris demum temporis ritus typis primum Romanis, deinde aliis posterioribus sapienter editam, et ab oblivione injur a vindicatam. Habes, lector, quæstionem huæ de Regula S. Pachomii utrinque ventilatam : tui erit iudicij et solertis quam in partem magis propendeas, dispicere ac pervidere.

dorem pristini decoris amittit. Unde ego ^a mœrens A sos susceperat, ut mihi injungeret transferendos. super dormitione ^b sanctæ et venerabilis Paulæ (non Atebat enim quod in Thebaide, et in monasterio quo contra ^c [præceptum Apostoli facerem] (1 *Thess.* ^d Metanœæ quod de Tanoho in pœnitentiam felici nomi- sed quo multorum incisa illius morte ^d refrigeria nis conversioe mutatum est, habitarent plurimi suspirarem) accepi libros ab homine Dei Silvano Latinorum, qui ignorarent Aegyptiacam Græcæque presbytero mihi directos, quos ille ^e Alexandria mis- sermonem, quo ^f Pachonii et ^h Theodori, et ^l Orsie-

ALARDI GAZÆI COMMENTARIUS.

^a Ita passim D. Hieronymus (*Epist.* 29) dormitionem pro decessu ex hac vita nuncupat. Cujus etiã rationem reddi. his verbis : Adversum mortis duritiam et crudelissimam necessitatem hac solatio erigimur, quod brevi vi-vi sumus eos quos dolemus absentes. Neque enim mors, sed dormitio et somnus appellatur. Unde et beatus Apostolus velat de dormientibus contristari (1 *Thess.* iv); ut quos dormire novimus, suscitari posse credamus, et post digestum somnum vigilare cum sanctis, etc. Et alibi rursum (*Lib. adversus Vigilant. cap.* 5) : Sancti, inquit, non appellantur morui, sed dormientes : unde et Lazarus, qui resurrecturus erat, dormisse perhibetur (*Joan.* xi), et Apostolus velat Thessalonicenses de dormientibus contristari.

^b Hæc est Paula nobilissima et sanctissima matrona Romana Eustochii mater, tot laudibus passim a D. Hieronymo celebrata (*Epist.* 27), quæ et ipsum suis fiscalibus aluit, et, extractis in Bithæm duobus monasteriis, uno in quo viri, altero in quo femine virginis Deo inservirunt, et tertio pro excipientis peregrinis qui eo ad invisenda loca sancta undique conflabant, perpetuum Hieronymo sedem locavit (*Vide lib. in Insul. c.* 4). Quibus beneficiis ipse non ingratus ejus vitam, mortem et res gestas insigni epitaphio complexus est, quam et obisse testatur (*Baron. in Martyrol. Januarii* 26) Honorio A. sexto et Aristenetio ross., qui annus, secundum Ombrium, numeratur a Christo 404, S. Innocentio R. m. Ecclesie præsedente. Fuit et alia Paula, junior diæta, semoris jam dicem ex Toveio filio neptis, de cujus institutione idem Hieronymus ad Letam ejus matrem epistolam septimanam scripsit, quo tempore multo ante S. Paulæ et vivis excesserat, ut ostendit Baronius in Annalibus (*Tom.* V).

^c Præceptum Apostoli in præore ad Thessalonicenses e p. iv, ubi dicitur : *Notuum autem vos ignorare, fratres, de dormientibus ut non contristemini, sicut et cæteri, qui spem non habent.* Ubi non absolute velat Apostolus contristari de morte amicorum, sed inordinate seu immoderate tristari, more scilicet gentium, qui fidem et spem resurrectionis non habent. Unde Eccles. xvii dicitur : *Modicum plora super mortuum, quoniam requievit.*

^d Refrigerium pro cœnoscina, subsidio sive subministratoe sumitur etiam a Tertulliano in Apologético (*Cap.* 39), ubi de agape Christianorum agens : *Quantumque, inquit, sumptibus constat, licitum est pietatis nomine facere sumptum.* Siquidem in pes quosque refrigerio isto jivamus. Sic et refrigeria a nos emuldem (*Adversus Prax. c.* 46) pro juvare, s. l. ri. recreare, quod apud Græcos, auctore Gellio (*Coll. Noct. Attic. lib. xii cap. ult.*), dicitur *ἀναψύζει* quasi reanimare, aut animam resituere. Quomodo etiam vertit interpres apud Apostolum, II Tim. i : *Sæpe me refrigeravit.* Et infra in hac præfatione D. Hieronymus (*Epist.* 27) : *Sanctæ, inquit, femine refrigerans animam.* Quomodo autem morte Paulæ incisa, id est, subtracta et imminuta fuerunt multorum refrigeria, declarat idem Hieronymus in ejus epitaphio, dicens ne nomen quidem minimum ab ea fide derelictum, sed ne gressus alienum, et curam fratrum ac sororum, nempe monachorum et monacharum, quibus illa extruxerat monasteria, et tanta fide et devotione omnia d. largita fuerat, ut ad ultimam egestatem pene perveni-

ret, et omnis multitudo inopum se matrem et nutritionem perdidisse clamaret. Rursus in epistola ad Theophilum, episcopum Alexandrinum, excusans se quod librum ejus Paschalem tardius in Latinum transulisset, occasione datus S. Paulæ : *Obsecro te, inquit, ignoscas tarditati meæ.* Ita enim sanctæ ac venerabilis Paulæ confectus sum dormitione, ut absque translatione tuius libri usque impræsentiarum nihil aliud divini operis scripsissem. Perdidimus enim (ut ipse nosti) repente solatium, quod ut conscientie nostræ testis es Dominus, non ad proprias dicitum necessitates, sed ad sanctorum refrigeria, quibus illa sollicitè serviebat.

^e Nempe Aegyptia, sunt enim plures Alexandria ab Alexandro Magno condita; sed hæc omnium celeberrima, Hebræis No nuncupata, inter Aegyptum, Africam, et mare, quasi clausuram posita, juxta Martotum lacum. Plinius lib. i cap. 40.

^f Metanœa Latine pœnitentia dicitur. Monasterium ita nomen Me anca dicebatur in quo monachi asperissimam agebant pœnitentiam; ideoque mutatum ejus nomen, quod antea Tanohus vocabatur. De hujusmodi monasterio pœnitentium, quod et carcer appellatur, et monachis illic inclusis et pœnitentibus, nra scribit Joannes Cl. macus gradu quinto sue Scelæ.

^g Pachomius, alias Pachonius, ex milite genitili monachus probatissimus effectus, sancti Antonii aequalis, et forte discipulus, de quo Martyrologium Romanum hæc habet (*Pridie idus Maii*) : *In Aegypto S. Pachonii abbas, qui plurima in ea regione monasteria erexit, et Regulam monachorum scripsit, quam angelo dictante didicerat.* Ejus vitam primus omnium descripsit Græcus auctor anonymus, eamque Latine reddidit Donsyus Exiguus dicens, quæ habetur in Vita Patrum lib. i nova editionis. Agunt de eodem Sozomenus lib. iii cap. 13, Palladius in Lausiaco (*Cap.* 38), Cassiodorus in triplicita (*Hist. Tripart. l. viii cap. 41*), Nicephorus lib. ix cap. 14; denique Gennadius in Catalogo (*Cap.* 7), ubi tum testatur ab eodem scriptas esse nonnullas epistolas, quarum indiculum recenset. Trihemius (*De Scriptor. Eccles.*) clarissime scribit sub Valentiniano et Theodosio principibus, anno 390. Porro diversus a Pachonio fuit Pachon abbas, alias etiam Pachonius dicitur, de quo Palladius Lausiaco 29.

^h De Theodoro abbate Pachonii successore in monasterio Tabennensi agit Cassianus lib. v Institut. cap. 35, et collatione sexta ejus nomine incipit; quibus etiam locis plura de eodem annotavimus. Vide Gennadium ubi supra (*Cap.* 8).

ⁱ Orises, sive Orisiesis, vel Orisiesius (varie enim scribitur) Pachonii aq. alis, floruit anno 40, ut notat card. B. Harnius (*Lib. de Script. Eccl.*). De eodem Gennadius hæc habet in suo Catalogo. Orisies monachus amhorum, id est, Pachonii, et Theodoti collegæ, vir in sanctis Scripturis ad perfectum instructus, composuit librum divinum condit in sale, totumque monasticæ disciplinæ instrumentis constructum, et, ut simpliciter dicam, in quo totum pene vetus ac novum Testamentum compendiosis dissertationibus, juxta monachorum dumtaxat necessitatem, invenitur expositum: quem tamen vice Testamenti prope diem obitus sui fratribus obtulit. Ita Gennadius. At Suffridus Petrus addit: Ille scriptor in excusis exemplaribus, ut et apud Honorium et

sii præcepta conscripta sunt, qui primi per Thebaidem et Ægyptum cœnobiorum fundamenta jecerunt juxta præceptum Dei et angeli qui a Deo sub hanc ipsam institutionem missus fuerit. Itaque quia diu tacueram, et dolorem meum silentio devoraram; urgebant autem missi ad me ob hanc ipsam causam Leontius presbyter et cæteri cum eo fratres, accito a notario, ut erant de Ægyptiaca in Græcam linguam versa, nostro sermone dictavi: ut et tantis viris imperantibus, ne dicam rogantibus obedirem; et bono, ut aiunt, auspicio longum silentium rumperem, reddens me pristinis studiis, et b sanctæ feminae refrigerans animam, quæ monasteriorum semper amore flagravit, et quod visura erit in cœlo, hoc in terris meditata est. Venerabilis quoque c virgo Christi Eustochium haberet, quod sororibus legendum tribueret, nostrique fratres Ægyptiorum, hoc est, d Tabennensium monachorum exempla sequerentur, e qui habent per singula monasteria Patres, et dispensatores, et hebdomadarios, ac ministros, et singulorum domorum præpositos; ita ut in una domo qua-

A draginta plus minusve fratres habitent, qui obedient præposito, sintque pro numero fratrum triginta, vel quadraginta domus in uno monasterio, et ternæ, vel quaternæ domus in unam tribum fœderentur, ut vel ad opera simul vadant; vel in hebdomadarum ministerio sibi succedant per ordinem. f Quicumque autem monasterium primus ingreditur, primus sedet, primus ambulat, primus psalmum dicit, primus in mensa manum extendit, prior in Ecclesia communicat; nec ætas inter eos quæritur, sed professio. Nihil habent in g cellulis præter h psiathium et duo lebitonaria (quod Ægyptiis monachis genus vestimenti est sine manicis), et unum jam attritum ad dormiendum, vel operandum; et i amictum lineum, i cucullasque duas, et caprinam pelliculam, quam B melotem vocant, balteolum lineum et caligas, ac baculum itineris socium. Ægrotantes miris sustentantur obsequiis, et ad omnem copiam præparatis cibis: sani majori pollent abstinentia. Bis in hebdomada, die quarta, et sexta sabbati, ab omnibus jejunatur, excepta Pentecoste. Aliis diebus comedunt,

ALARDI GAZÆI COMMENTARIUS.

Trithemium, Oriesis; in nostris mss. God., Orestesis est. Sic ille. Exstat porro hic liber in Bibliotheca SS. Patrum editionis secundæ tomo quarto.

a Notarii apud veteres dicebantur, qui ab alio dictata literis aut notis excipiebant et consignabant (*Vide Baron. tomo II, anno 220*), ita expedite et prompte, ut loquentis celeritatem compendio æquarent, et quemadmodum ait D. Hieronymus (*Epist. 34 et 140*), velociter dicta velox consequeretur manus, et linguæ celeritatem prederent signa verborum. Unde Martialis Epigram. libro quarto:

Currant verba licet, manus est velocior illis:
Nondum lingua suum, dextra peregit opus.

Idem scribæ et amanuenses dicti. Librarii vero, qui a notariis excepta in libris distincte et explicite describebant.

b Paulæ scilicet, de qua supra; ejus jam tum in cœlo beatam animam hac scripture refrigeratam docet, hoc est, exhilaratam, et gaudio quodam accessorio, sive accidentali, ut vocant theologi, affectam et cumulatam; quod hunc laborem ejus causa et recordatione susceperit, idque in gratiam et utilitatem monachorum, quos illa tantopere in vita sua coluerat et fovemat; qua de re vide epistolam D. Hieronymi 27.

c Paulæ jam dictæ filia, quæ cum matre ad præsepe Domini sive in monasterio Bethleemiteo una cum aliis virginibus enutrita, et matri diu superstes præclaris virtutum exemplis effulsit. Hæc et Julia dicta est, quod ex Julio et gente Julia originem duceret, ut auctor D. Hieronymus in epitaphio Paulæ; qui etiam eidem integros Commentarios in Isaiam et Ezechielem, aliosque peculiariter et nominatim inscripsit, et ad Pammachium scribens ejusmodi eam commendat elogio: Quid Eustochio fortius, quæ nobilitatis portas et arrogantiam generis consularis virginali proposito fregerit, et in prima urbe primum genus subjugaverit pudicitia?

d De Tabenna insula et Tabennensibus monachis vide notata ad lib. iv Instit. cap. 1.

e Duo sunt hic observatione digna, et ad antiquitates monasticas spectantia. Primum designantur hic quatuor aut quinque distincta officia, sive ordines officiariorum apud monachos illos Ægyptios. Primi vocabantur Patres, alias abbæ vel abbates, archimandrite, cœnobiarchæ, id est, rectores et præsidēs singulorum monasteriorum, qui etiam in

Regula Pachomii dicuntur principes monasterii. Secundi dicebantur dispensatores, vel Græca voce œconomi, qui fratribus necessaria providebant et dispensabant. Tertii ministri, et hi quidem vari: nam alii servitores hebdomadarii, qui fratribus per vices hebdomadatim ad mensam inserviebant, alii ministri hospitum, alii infirmorum, alii culinæ, etc. Quarto loco præpositi domorum; distinguebantur enim domus a monasteriis: nam in singulis monasteriis erant triginta vel quadraginta domus singulis præpositis subjectæ, qui sub uno communi Patre, seu principe monasterii, sive totius congregationis, dictas domos sibi commissas, velut præposituras aut prioratus conventuales, administrabant. In singulis autem domibus triginta, ut minimum, vel quadraginta monachi debebant. Unde colligere licet quantum fuerit monachorum numerus in unoquoque monasterio. Nam si quidem fuerint triginta domus, et in singulis triginta monachi, efficitur numerus 1200 monachorum, qui hic recensetur minimus; si vero quadraginta domus, et in singulis quadraginta monachi, efficitur numerus 1600 monachorum, qui hic notatur maximus. Quibus intermedii fuerint 1500, 1400, 1500.

f Hoc imitatus D. Benedictus in Regula similiter statuit ut secundum ordines quos constituerit abbas, vel quos habuerint ipsi fratres, sic accedant ad pacem, ad communionem, ad psalmum imponendum, in choro standum, et in omnibus omnino locis ætas non discernatur in ordine, nec præjudicet, quia Samuel et Daniel pueri presbyteros judicaverunt. Ergo exceptis his quos altiori consilio abbas prætulit vel degradaverit, certis ex causis, reliqui omnes, ut convertuntur [*Id est, Religionem ingrediuntur, vel profitentur*], ita sint: ut, verbi gratia, qui secunda hora diei venerit in monasterium, juniorem se illius noverit esse, qui prima hora venerit diei, cujuslibet ætatis, aut dignitatis sit. Hæc D. Benedictus.

g De cellis et cellulis monachorum vide in notis ad lib. v Instit. cap. 57.

h De psiathio actum est lib. iv cap. 15 et alibi lib. i c. 7. Reclinam sellulam vocat Regula Pachomii art. 50. De lebitonario lib. i cap. 5.

i Mavortem et angustum palliolum vocat Cassianus ibidem, quod colla pariter et humeros tegebant.

j De his omnibus sigillatim et distincte lib. i per aliquot capita.

qui volunt, post meridiem; et in cœna similiter mensa ponitur propter laborantes, senes, et pueros, ætatesque grayissimos. Sunt qui secundo parum comedunt, alii qui prandii sive cœnæ uno tantum cibo contenti sunt: nonnulli gustato paululum pane egrediuntur. Omnes pariter comedunt: qui ad mensam ire noluerit, cellula sua panem tantum, et aquam,

ac sal accipit, sive uno die voluerit, sive biduo. Cumque major, vel stans prior in gradu, manu percusserit, de Scripturis quidpiam revolvens memoriter, ut oratio finitur, nullus consurgit tardius, sed omnes pariter elevantur; nemo aspicit alterum operantem, sed defixis luminibus unusquisque in suo opere intentus est, etc.

INCIPIT REGULA S. PACHOMII.

Hæc sunt ^a præcepta vitalia, ^b tribus a majoribus tradita:

I. ^c Si acciderit ut psallendi tempore, vel orandi, aut in medio lectionis aliquis loquatur, aut rideat, solvet cingulum, et, ^d inclinata cervice, manibus ad inferiora depressis, stabit ante altare, et a ^e principe monasterii increpabitur. Hoc idem faciet et in conventu fratrum, cum ad vescendum pariter convenerint.

II. Quando ^f ad collectam ^g tuba insonuerit per diem, qui una oratione tardius venerit, superioris increpationis ordine increpabitur, et stabit in loco convivii. Noctu vero quia corporis infirmitati plus aliquid conceditur, ^h qui post tres orationes venerit, eodem in collecta et ⁱ in vescendi loco ordine corripietur.

III. Quando in collecta orant fratres, nemo egrediatur l absque jussione majorum; nisi interrogetur, concessumque ei fuerit exire pro naturæ necessitate.

IV. ^k Omnes memoriter retexent quæ sibi fuerint imperata, de quibus si quis oblitus aliquid fuerit, aut hæsitaverit in dicendo, negligentia et oblivionis increpabitur.

V. ^l In die dominica, in collecta, in qua offerenda est oblatio, absque præposito domus et majoribus monasterii qui alicujus nominis sunt, nemo psallendi habeat potestatem. Psallente autem quolibet de majoribus, id est, dicente responsorium, si quis defuerit, statim ante altare pœnitentiæ, increpationis ordinem sustinebit.

VI. De collecta, in qua offerenda est oblatio, qui

ALARDI GAZÆI COMMENTARIUS.

^a Spiritualia, seu quibus vita spiritualis et religiosa hic ducitur, et æterna comparatur. Cassian. collat. 23 cap. 4.

^b Pachomio scilicet, Theodoro et Orsiesio, de quibus supra in præfatione.

^c Silentium in oratorio, sive in ecclesia servandum. De quo vide Cassianum lib. II Instit. cap. 10, et D. Benedictum cap. 52.

^d Modus correctionis apud Ægyptios monachos. Idem infra art. 5 et 78.

^e Alias Patre monasterii, seu abbate.

^f Id est, ad conventum seu congregationem monachorum in ecclesia, sive ad orandum, sive ad verbum Dei audiendum. Missam passim vocat Cassianus et synaxim. Similiter D. Hieronymus epist. 60. *Cum celebraretur, inquit, collecta in ecclesia.* Et infra ibidem: *Ut ibi collectam tecum ex more ecclesiastico facerem.*

^g Tuba, ut opinor, cornea, pro nola, aut campana, olim in usu apud eremicos monachos, ut pote æris et cujusvis metalli inopes. Qua occasione notandum triplici instrumento solere fideles, præsertim monachos, ad ecclesiam convocari, tuba ut hic habetur, tabula lignea, et tintinnabulo, sive campana. De tuba nullum aliud exemplum inter Christianos usurpatum hactenus mihi occurrit. Apud Hebræos sacerdotem ex eminenti turri, sonitu tubæ, populo certas diei horas et sabbata indicare consuevisse auctor Josephus de Bello Jud. lib. v cap. 9, et satis notum est e Scriptura tubarum usum in sacris ritibus fuisse solemnem. Quod ad tabulam ligneam attinet, ea nunc utitur ecclesia tantummodo tribus postremis diebus majoris hebdomadæ, silentibus tunc campanis, in signum mœstitiæ. Usi sunt tamen etiam olim monachi subinde in signum festivitatis et lætitiæ. Sic enim legitur in secunda Nicæna synodo art. 4: *Cum sanctæ civitati reliquæ sanctæ appropinquassent, surgentes subito, lignaque sacra pulsantes invicem obviam facti sunt in veneranda virginis Deiparæ æde, etc.* Hæc ibi. Duplici autem modo utebantur ad convocandos in ecclesiam monachos, ni-

mirum ut vel omnes æque una pulsatione convocarentur, vel sigillatim fores singulorum pulsarentur. Cujus exemplum exstat apud Pallad. Lausiæ. 104, ubi ait: *Postquam hoc modo solitum tempus impleset, signo mallei, quo cæteros fratres excitabat, percutiens fores omnium cellarum, eos congregabat ad oratorium (Vide notas ad lib. III Instit. cap. 2, et lib. IV cap. 12).* Atque hinc fortasse mallei et tabulæ percussio ad singulas claustrum fores et officinas, velut ad monachorum cellas, etiam in exsequiis fratrum defunctorum, quibusdam in locis ac monasteriis inolevit. Porro tintinnabulorum usus reddita Ecclesiæ pace post tyrannorum persecutiones introductus fuit: quæ si grandiora erant, campanæ, a Campaniæ regione Italiæ, ubi primo fabricata sunt; si vero minora, nola, a Nola ejusdem Campaniæ civitate sunt appellata, ut notat Durandus lib. I Ration. cap. 4. Illud vero admodum singulare videtur, quod refert S. Hieronymus epist. 27, in monasterio sanctæ Paulæ, una voce altius decantata, nimirum alleluia, omnes ad synaxim vocari solitas moniales. Sic enim ait: *Post alleluia decantatum, quo signo vocabantur ad collectam, nulli residere licitum erat; sed prima, seu inter primas veniens, cæterarum opperiebatur adventum.* Hæc ibi.

^h Ciaconius posuit in margine: f. duas.

ⁱ Superius in loco convivii, quod vulgo refectarium vocatur. Qua voce usus etiam Innocentius III pontifex in cap. *Cum ad monasterium*, de stat. monach., concilium Turonense cap. 23, Aquisgranense cap. 117, et Leo IX apud Gratianum, 12, q. 1, cap. *Necessaria*.

^j Majores dicebantur omnes seniores. Priores item et decanos vocat D. Benedict. cap. 21 et 70.

^k Conferendum hic articulus cum art. 26 et 80, ubi explicatur quanam fuerint memoriter tenenda et ediscenda.

^l Solemne sacrificium in diebus dominicis. Missam solemnem et conventualem vocamus, in qua monachi omnes communicabant. Cassian. lib. III Instit. cap. 11, et alibi sæpè.

sine præcepto majoris exierit, statim increpabitur. A pturis aliquid meditabuntur, nullusque habeat operum caput e meditationis tempore.

VII. Mane per singulas domos, finitis orationibus, non statim ad suas cellas revertentur; sed conferent inter se, quæ prepositos audierint disputantes, et intrabunt cubicula sua. ^a Disputatio autem a præpositis domorum per singulas hebdomadas tertio fiet, et in ipsa disputatione sedentes sive stantes fratres suum ordinem non mutabunt, juxta domorum ordinem et hominum singulorum.

VIII. Si quis dormitaverit sedens, præposito domus vel monasterii principe disputante, surgere statim compellitur, et tandem stabit donec ei videbitur ut sedeat.

IX. Quando signum insonuerit ut conveniant et audiant præcepta majorum, nullus remanebit; ^b nec sueretur focus antequam disputationis compleatur. Qui unum mandatum de his præterierit, prædictæ correctioni subjacebit.

X. Dimissa collecta singuli egredientes usque ad cellulas suas et usque ad vescendi locum de Scri-

XI. Cum autem ad vescendum venerint, sedebunt per ordinem statutis locis et operient capita. Statim ut tibi a majore fuerit imperatum ut de alia mensa ad aliam transeas, ire debes, in nullo penitus contradicens. Nec ante præpositum domus tuæ manum in mensa extendas; nec circumspicias videntes alios. Unusquisque præpositorum docebit in domo sua quomodo debeant cum disciplina, et mansuetudine comedere. ^d Quod si quis vel locutus fuerit, vel riserit in vescendi tempore, aget pœnitentiam, et in eodem loco mox increpabitur, et stabit, donec surgant alii de vescendo.

XII. Si quis ad comedendum tardius advenerit, ^B ^e excepto majoris imperio, similiter aget pœnitentiam, aut ad domum jejunus revertetur.

XIII. Si aliquid necessarium fuerit ad mensam, nemo audebit loqui, sed ^f ministrantibus signi sonitum dabit.

ALARDI GAZÆI COMMENTARIUS.

^a Disputationes monasticæ, et in monasteriis olim frequentate, alias collationes dicite apud Cassian.; de quibus etiam D. Hieronym. epist. 22 hæc refert. *Post horum nonam in commune concurrunt: psalmi resonant, Scripturæ recitantur ex more, et completis orationibus, cunctisque residentibus, medius quem Patrem vocant incipit disputare: quo loquente, tantum silentium fit, ut nemo alium respicere, nemo audeat excrescere. Dicentis locus in seculo est audientium; tacitæ voluntur per ora lacrymæ, et ne in singulis quidem erumpit dolus. Cum vero de regno Christi, et de futura beatitudine, et de gloria cœperit annuntiare ventura, videas cunctos, modicato suspirio et oculis ad cælum levatis dicere: Quis dabit mihi pennas sicut columbæ, et volabo, et requiescam? Post a concilio solvitur, et unaqueque decuria cum suo parente pergit ad mensam, etc.* Similia habet D. August. lib. 1 de Moribus Eccl. cap. 31.

^b Focus communis in monasterio: ubi dum silentii tempore asidetur, s. lectum; aut lectioni, vel colloquio spirituali, non fabulis otiosis et secularibus vacandum. Ita in Constitutionibus C.assinensium ad cap. 52 Regulæ: *Silentium serveatur ad ignem communem fratrum.* Vide etiam infra art. 67.

^c Meditationis sive orationis mentalis exercitium antiquis Patribus usitatissimum, et monachis maxime proprium, a quo potissimum ἀσκησις, id est, exercitatorum olim dicti (apud Eusebium l. II Hist. c. 16). Unde exercitatorum spiritualium tam crebra in ipsorum historiis simul et scriptis mentio, ut nihil frequentius inculcetur aut impensius commendetur. De eadem etiam agitur infra art. 46, 53 et 65.

^D Et apud Cassianum l. II Instit. c. 14, ubi docet monachos Ægyptios tam nocturnam quam interdiu operi manuum prius et meditationi assidue vacasse. *Sicut enim, inquit, nullum ferme ab eis otii tempus excipitur, ita nec meditationi quidem spirituali finis imponitur. Nam pariter exercites corporis animaque virtutes, exterioris hominis stipendia cum emolumentis interioris exæquant, ita ut quod ex quo pendat, haud facile possit a quoquam discerni, id est, utrum propter meditationem spiritalem inessaria ille manuum opus exerceant; an propter operis jugitatem tam præclarum profectum spiritus scientiæque lumina acquirant.* Item rursus in ubi art. I. in c. 2, et IV c. 12, et alibi docet ex sententia abbas Theodori scientiam Scripturarum magis oratione et meditatione quam multo studio et lectione commentariorum comparari. Vide etiam collat. 14 cap. 10. D. etiam Benedictus duobus

in locis eandem meditationis legem et institutionem suis cenobitis inlaxit. Nam c. 43 statuit *horas diei ab opere Dei, sive officio divino vacantes ita distribuere, ut ultra orationi (sive mentali sive vocali) alia lectioni, alia operi manuum impendantur; in quo triplici occupationum genere docet ibidem Turrecrenatus vitam monasticam consistere.* Et c. 53 de prima noviti recens admissi institutione agens: *Postea, inquit, manducet, et dormiat in cella novitiorum; ubi et meditetur.* Ex his patet quam procul a sui ratione instituti et avita pietate deflectant monachi, qui cum vitam contemplativam ex instituto sui ordinis proficiantur, nihil tamen minus quam de contemplatione aut meditatione cogitant, et ne quadragesimam quidem horam huic tam pio et salutari meditationis exercitio in dies impendant, totum in rebus et officiiis externis occupati.

^d Silentium in mensa sive in refectorio. De quo D. Hieronymus ubi supra. Nullus in cibo strepitus, nemo comedens loquitur, Cass. l. IV c. 47. Apud Ægyptios, vel maxime Tabemensiolas, tantum silentium ab omnibus exhibetur, ut cum in unum tanta numerositas fratrum refectiois obtentu conderit, nullus nec nutrire quidem audeat, præter eum qui sua decima præest. Tantoque vescentibus eis silentii hujus disciplina servatur, ut oculis ultra oculorum palpebras demissis, ne scilicet liber aspectus habeat curiosius copiam evagandi, nihil amplius intueantur quam mensam, et appositum in ea, vel quos ex ea capiunt cibos; ita ut quemadmodum vel quantum reliquat alius, nullus invicem nolet. Hæc ibi Cassianus plane consona huic articulo Regulæ Pachomianæ. Vide notas nostras in eundem locum.

^e Ambigua sunt hæc verba: possunt enim referri ad priorem senentiam, hoc modo: Si quis venerit tardius, nisi ex præcepto majoris, vel alias legitime impeditus, etc., vel ad posteriorem, ut scilicet agat pœnitentiam, nisi ex majoris vel prælati arbitrio seu imperio ab eis absolvetur vel eximatur: quavis prior sensus melior sit, ut patet ex art. 72. ubi dicitur: *Nemo exeat foras, excepto majoris imperio, id est, nisi eam in joris imperio.*

^f Signorum monasticorum antiquitas, et institutio ad custodiendum silentium. De quibus et Cassianus ibidem: *Decanus, inquit, si quid mensæ superferri vel auferri necessarium esse perviderit, sonitu potius quam voce significet.* Et Nicephor. l. IX c. 14: *Signis, ait, quibusdam, manuum impulsione, vel nutibus rem necessariam, ab eis quibus ut mensæ providerent, obve-*

XIV. Si egressus fueris a cibo, ne loquaris in red-
culo, donec ad locum tuum perveneris.

XV. Ministri absque his quæ in commune fratri-
bus præparata sunt, nihil aliud comedant, nec a mu-
tatos cibos sibi audeant præparare.

XVI. ^b Qui percutit ad vescendum, dum congre-
gantur fratres, meditetur aliquid in percussione.

XVII. Qui ante fores convivii egredientibus ero-
gat fratribus ^c dulciamina, in tribuendo meditetur
aliquid de Scripturis.

XVIII. ^d Qui suscipit ea quæ dantur, non in cu-
cella, sed pelle accipiat, neque gustabit de his quæ
acceperit, donec ad domum pervenerit. Ipse autem
qui cæteris dividit, suam partem a præposito acci-
piat. Quod et cæteri ministri faciant accipientes ab
alio, nihil sibi suo arbitrio vindicantes. Nemini plus
alteri dabit quam alter acceperit: quod si obtendi-
tur infirmitas, ^e præpositus domus perget ad mini-
stros ægrotantium, et ab his quæ necessaria sunt
accipiet.

XIX. Si de ipsis ^f ministris aliquis ægrotaverit,
non habebit licentiam introeundi in coquinam vel
cellarium, et sibi aliquid auferendi; sed ei cæteri
ministri id quod necessarium viderint dabunt; nec
permittitur coquere sibi quod desiderabit, sed præ-
positi domorum, quæ necessaria viderint ei, et ab
aliis ministris accipiet.

XX. Nullus introeat ^g locum ægrotantium qui
non ægrotat. Qui ægrotaverit, a præposito domus
ducetur in triclinium ægrotantium; quod si opus
habuerit palliolo, aut tunica, aut cæteris quæ ad
operiendum vel ad vescendum necessaria sunt, ipse
præpositus accipiet a ministris, et dabit ægrotanti.
Nec poterit languidus ingredi cellam vescentium, et
comedere quæ desiderat, nisi a ministro, qui huic rei
præpositus est, ducatur ad vescendum. Non ei lice-
bit de his quæ acceperit in loco ægrotantium,
ferre ad cellulam suam, nec pomum quidem.

XXI. ^h Qui pulmentaria coquunt, ipsi nihil gu-
stantes edentibus ministrabant.

XXII. ⁱ Vinum et liquamen absque loco ægro-
tantium nullus attingat.

XXIII. Si aliquis eorum qui peregre mittuntur in
itinere vel in via ægrotaverit, et habuerit necessita-
tem sive desiderium comedendi liquamen de pisci-
bus, vel aliquid eorum quæ comedere non consue-
verunt, non manducabit cum fratribus cæteris, sed
separabitur, et dabitur ei a ministris ad eum
abundantiam, ut in nullo frater languidus contri-
stetur.

XXIV. Ægrotantem absque concessu majoris
nullus audeat visitare, nec propinquus quidem at-
que germanus, sine imperio præpositi domus, minis-
trandi habebunt potestatem.

ALARDI GAZÆI COMMENTARIUS.

nisset, insinuando peterent. Plura de his signis notata
eodem Casiani loco. Vide etiam art. 65 infra.

^a Id est, alios a communibus, vel eosdem qualem,
sed aliqua in re mutatos, aut aliter apparatus vel
conditos.

^b Id est, qui signum dat aut pulsatur ad mensam. Pulsari
autem sive percipi solet instrumentum, quod alii tabu-
lum, alii tympanulum vel nolum, alii campanellam,
alii cymbalum, alii scillum vel squillam nuncian-
t, vas scilicet æneum et rotundum, scilla sive
cepæ marina, quæ proprie scilla dicitur, simultanen-
tem superne referens. Durandus l. i Rational. c. 4:
*Squilla, inquit, pulsatur in triclinio, id est, refectorio,
cymbalum in claustris, nola in choro*, etc. Petrus Clu-
niacensis l. i Mirac. c. 12: *A priore, secundum morem,
uno ictu scilla percussa est*; quo sono audito, refert
deinde turatum esse demonem qui monachum e
claustris abducere nitabatur.

^c Forte aliquid mellis vel fructuum; alias dulciaria,
vel scollaria.

^d Huic discimus monachos illos non tantum ex
operibus manuum suarum, sed etiam ex elemo-
synis vel elemosicis, vel sponte oblati et donati
victitasse; unde ordines mendicantium exemplum
accipere.

^e Præpositus olim dictus, qui nunc prior, ut et in
Regula D. Benedicti c. 65. D. Hieronymus in sua
præfatione: *Habent singularium donorum præpositos,
ita ut in una domo quadraginta plus minusve fratres
habent, qui obediunt præposito*, etc. Græmudus in
Pachonio ait ipsum scripsisse ad omnium monaste-
riorum præpositos epistolam unam. Similiter et ad
diem remissionis quæ mense Augusto agitur, ut in
unum præpositi congregarentur, epistolam unam. Sic
ille.

^f De variis ministris inter illos monachos vide su-
perius eel. 275 not. e.

^g Nosocomium, sive infirmarium et infirmorum cura
apud veteres monachos, de qua D. Hieronymus in sua

præfatione: *Ægrotantes, inquit, miris sustentantur
ob equis, et ad omnem copiam præparatis cibis*. Et in
epistol. 22 ad Eustochium: *Si quis cepit ægrotare,
transfertur ad exedrum latiore, et tanto senum mini-
sterio confertur, ut nec delicis urbium, nec matris
querat affectum*. S. Augustinus in Regula Clericorum
c. 8; S. Benedictus c. 56.

^h De pulmentis, sive pulmentariis nonnihil nota-
vimus ad collationem 15 c. 4; de quibus et D. Benedic-
tus capite trigesimo nono Regule.

ⁱ D. Hieronymus ep. 22, de iisdem monachis
Ægypti s. agens: *Vinum, inquit, tantum senes acci-
piunt; quibus, et parulis sæpe fit pruridium; ut ulio-
rum fessa sustententur ætus, aliorum non frangitur in-
cipiens*. D. Augustinus libro primo de Moribus eccles.
cap. 51: *Non solum a caribus et rino abstinent pro-
sufficientia demandarum libidinum, sed ab iis etiam
que tanto concitatius ventris et gutturis provocant ap-
petitum, quanto quasi mundiora nonnullis videntur*, etc.
Aque hinc, opinor, D. Benedictus accepit, quod ait
cap. 40: *Licet legamus vinum omnino non esse mona-
chorum, quia tamen nostris tenporibus id monachis
persuaderi non potest, sultem vel hoc consentiamus, ut
non usque ad satietatem bibamus, sed parcius; quia
vinum apostatare facit etiam sapientes*. Sed illud dictum
expressius legitur in Vita Pachoni l. v, hæc verbis
(Libello IV num. 51): *Narraverunt quidam abbati pastori
de quodam monacho qui non bibeat vinum; et dixit eis:
Quia vinum monachorum omnino non est. Sic ibi. Unde
verisimile est hoc dictum ab ipse in proverbium. Le-
gerat nempe D. Benedictus alicubi, cum dicit: *Licet
legamus vinum, etc.**

^j Liquamen dicebatur liquor ex piscibus expres-
sus, ut colligitur ex art. sequenti, ubi dicitur liqua-
men ex piscibus. Isidorus lib. xx Etymol. cap. 5:
*Liquamen, inquit, dicitur, eo quod soluti in salsa. neno
pisciculi eundem humorem liquant*. Qui liquor ap-
pellatur salsugo vel muria. Vide collat. 8 cap. 1

XXV. Si unum ex his ab aliquo fuerit prætermis- sum atque neglectum, increpatione solita emenda- bitur.

XXVI. ^a Si quis accesserit ad ostium monasterii volens sæculo renuntiare, et fratrum congregari numero, non habebit intrandi potestatem, sed prius nuntiabit patri monasterii, et manebit paucis die- bus foris ante januam, et docebitur orationem Do- minicam, et psalmos quantos potuerit discere, et diligenter sui experimentum dabit, ne forte aliquid fecerit, et turbatus ad horam discesserit, ^b aut sub aliqua potestate sit, et utrum possit renuntiare pa- rentibus suis, et propriam facultatem contemnere. Si cum viderint aptum ad omnia, tunc docebitur et reliquis monasterii disciplinas quas facere debeat, quibusque servire, sive in collecta omnium fratrum, sive in domo cui tradendus est, sive in vescendi ordine; et instructus atque perfectus in omni opere bono fratribus copuletur. ^c Tunc nudabunt eum vesti- mentis sæcularibus, et induent habitum mona- chorum; tradetur ostiario, ut orationis tempore ad- ducat eum in conspectum omnium fratrum, sedebit in eo loco in quo ei præceptum fuerit. Vestimenta quæ secum detulerat accipiet, qui huic rei præpo- siti sunt, et inferentur in repositorio, et erunt in potestate principis monasterii.

XXVII. Nemo manens in monasterio suscipiendi quæpiam ad vescendum habeat potestatem, sed ^d mittet eum ad ostium xenodochii, et suscipiatur ab iis qui huic rei præpositi sunt.

XXVIII. Quando ad ostium monasterii aliqui vene- rint, si clerici fuerint aut monachi, majori honore suscipiantur; lavabunt pedes eorum, serva- bunt Evangelii præcepta, et deducunt ad locum xenodochii; præbebunt omnia quæ apta sunt usui mona- chorum. Quod si voluerint orationis tempore atque collectæ venire ad conventum fratrum, si ejusdem fidei fuerint, minister xenodochii nuntiabit Patri monasterii, et sic deducuntur ad orandum.

XXIX. Si sæculares homines aut debiles, aut ^e vasa infirmiora, id est, mulierculæ venerint ad ostium, suscipient singulos in diversis locis juxta ordinem præpositi et sexus sui, præcipue feminas majori honore et diligentia curabunt, cum omni ti-

A more Dei, et locum separatam ab omni virorum vi- cinita eis tribuent: ^f ut nulla sit occasio blasphemandi. Quod ^g si ad vespervas venerint, abjicere eas nefas est; sed accipient, ut diximus, separatam locum, et clausum cum omni disciplina atque cau- tela, ut grex fratrum libere suo officio serviat, et nulli detur offendiculum detrahendi.

XXX. Si quis ante ostium steterit monasterii, di- cens se velle videre fratrem suum vel propinquum, janitor nuntiabit Patri monasterii, et ille accitum interrogabit præpositum domus, si apud eum sit, et permittente eo, accipiet comitum egressionis suæ, cujus fides probata est; et sic mittetur ad fratrem videndum vel ad proximum. Si forte aliquid attulerit ciborum quibus in monasterio vesci licitum est, B suscipere ipse non poterit, sed vocabit janitorem, et ille allata suscipiet; quæ si talia fuerint quæ cum pane vescenda sint, nihil horum in quibus allata sunt accipiet, sed cuncta ad loca ægrotantium defe- rentur.

XXXI. Si fuerit nuntiatum quod de propinquis quis ægrotet, janitor primus nuntiabit Patri mona- sterii, et ille accitum interrogabit præpositum do- mus. Videbunt virum cujus fides et disciplina pro- bata sit, et mittent cum eo ut visitet ægrotantem; tantum accipiet viatici quantum præpositus domus ejus decreverit.

XXXII. Quod si necessitas impulerit ut foris ma- neat, et vescatur in paterna aut propinquorum domo, hoc non faciet, sed ^h manebit in dominico vel in C monasterio ⁱ ejusdem fidei. Quod si ei affines vel cognati præparaverint cibos et apposuerint, nec accipiet omnino, nec vescentur, nisi his quæ in monasterio edere consueverunt, non gustabunt li- quamen, nec vinum bibent, nec aliud quidpiam, quorum edendi non habent consuetudinem. Si a parentibus quidpiam acceperint, tantum comedent quantum in via sufficit; cætera quæ remanserint dabunt præposito domus suæ, et ille portabit in cellam languentium.

XXXIII. Si propinquus alienjus aut consanguineus mortuus fuerit, prosequendi funus non habebit potestatem nisi Pater monasterii præceperit.

ALARDI GAZÆI COMMENTARIUS.

^a Modus suscipiendi novitos, vel, ut D. Benedic- tus loquitur, disciplina suscipiendorum fratrum; de qua late Cassianus lib. iv Institutionum. Vide etiam infra art. 80.

^b Puta servus, vel puer, sive impubes. Illi enim non possunt ingredi nec admitti in religionem absque consensu dominorum aut parentum, ut sacris est canonibus expressum.

^c Mutatio habitus et alii antiqui ritus monasticæ professionis; de quibus vide Cassianum lib. iv cap. 3 et seq. A quibus etiam auctoribus D. Benedictus accepit.

^d Exceptio hospitem ad quos pertineat, Cassia- nus lib. v cap. 23 et sequenti, et collat. 2 cap. 25 et 26. Et hoc etiam institutum imitatus est D. Bene- dictus cap. 43, *De hospitibus suscipiendis*.

^e Solet enim Scripturæ vasis nomine feminam ap-

D pellare, I Thess. iv: *Ut sciat unusquisque vestrum vas suum* (id est, uxorem suam) *possidere in sanctificatione et honore*; I Petri iii: *Quasi infirmiori vasculo muliebri impertientes honorem*.

^f Aliis verbis explicatur in fine ejusdem articuli: *Nulli detur offendiculum detrahendi*.

^g Ad vespervas, ponitur pro, ad vesperam.

^h Id est, in ecclesiis, vel in locis Domini consecratis. De Dominico egimus ad lib. iii Instit. cap. 7.

ⁱ Hoc est, catholicæ et orthodoxæ fidei et communio- nis. Fuere enim illis temporibus multi monachi hæretici vel schismatici catholicis vitandi, de quibus Cassianus collat. 1 cap. 20. Hinc D. Hieronymus lib. iii Apolog. adversus Rufinum, scribit se in mona- sterio Bethleemito agentem omnes hospites exce- pisse, præterquam hæreticos.

XXXIV. ^a Nullus solus nitatur foras ad aliquod negotium, nisi juncto ei altero. Quando autem reversi fuerint in monasterium, si viderint ante ostium quærentem aliquem suorum affinium de his qui in monasterio commorantur, non audebunt ire ad eum, et nuntiare, vel vocare, et omnino quidquid foris gesserint, aut audierint, ^b in monasterio narrare non poterunt.

XXXV. ^c Si signum datum fuerit ut egrediantur ad opus, præpositus antecedit eos, et nullus in monasterio remanebit, nisi is cui Pater præceperit, et hi qui vadunt quo pergunt non interrogabunt, sed unusquisque de Scripturis aliquid meditabitur. Si forte aliquis eis occurrerit, vel voluerit cum aliquo eorum loqui, præpositus cui hoc injunctum fuerit occurrentibus respondebit. Operantes nihil loquantur sæculare, sed aut meditentur quæ sancta sunt, aut certe silebunt. Nemo pallium tollat secum vadens ad operandum, nisi concessione majoris. Operans non sedebit sine majoris imperio. Omnia autem ferramenta post operationem ad domum reportabuntur.

XXXVI. Absque præpositi jussione nemo fratrum, si necessarium habuerit, aliquem mittere poterit; quod si ipse qui major est cogitur necessitate ire ad aliquem locum, officium suum ei qui post se est in ordine delegabit.

XXXVII. Si quis lavare voluerit vestimentum, commonebit præpositum suum, et ille mittet eum

A eo alium, et, lota veste, revertentur domum; et siccata reponet ille cui hoc injunctum est.

XXXVIII. Nullus de horto tollat olera, nisi ab hortulano acceperit.

XXXIX. ^d Palmarum folia, unde texuntur sportæ, nemo suo jure tollat, absque eo cui palmæ sunt creditæ.

XL. ^e Nullus uvas aut spicas adhuc immaturas comedere audeat præter ordinem disciplinæ; et omnino de omnibus quæ in agro sunt vel in pomario, nemo comedet separatim, antequam cunctis fratribus Pater exhibeat.

XLI. Qui coquent, antequam fratres comedant, ^f non audebunt edere.

XLII. Qui super arbores pomarias, et super vineas sunt, non comedent de fructibus earum, nisi fratres prius comederint. Si jussi fuerint pomorum vel vinearum fructus colligere, præpositus colligentium dabit in eodem loco singulis ad vescendum modica; et cum ad monasterium venerint, inter cæteros fratres partes suas accipient. Si autem invenerint sub arboribus poma cecidisse, comedere non audebunt, sed inventa in transitu juxta radices arborum collocabunt. Ipse quoque qui cæteris colligentibus distribuit, gustare non poterit; sed portabit ad dispensatorem, qui eum cæteris dederit, et ipsi tribuat partem suam.

XLIII. ^g Nullus in cella sua reponat aliquid ad

ALARDI GAZÆI COMMENTARIUS.

^a Mos iste, ut monachi non soli, sed bini, id est, unus cum socio et comite foras prodeant, manavit primum ab exemplo Christi, qui discipulos suos non solos, sed binos misit ante faciem suam in omnem civitatem et locum quo erat ipse venturus, Luc. x, et ad parandum paschalem, Luc. xxii, quemadmodum et ad videndum ejus sepulcrum, Joan. xx, et in civitatem Samariæ Petrus et Joannes, hoc est, duo simul abierunt, Act. viii. Secundo ab instituto sanctorum Patrum, Pachomii hoc loco, Basilii serm. 1 de I. sili. monachorum, Dorothei serm. 20, et Augustini in Regula; et cujus solus verba hic recitasse suffecerit. Quando, inquit, proceditis, simul ambulate; cum perveneritis quo itis, simul stete. Tertio ab exemplo eorumdem, Prior abbas, ut est apud Sozomenum lib. vi cap. 29, non nisi assumpto socio ad sororem pergere voluit. S. Thomas Aquinas religiosum qui solus procederet vocabat diabolum solitariu. Et cum ab œconomo qui eum non agnoverat vocatus esset, ut se ad macellum comitaretur, libenter et prompte secutus est, ut est in Chronico Dominicanorum. Vide Cassianum lib. v cap. 40, et D. Gregorium in Registro lib. x ep. 22, ubi monachorum quemdam Constantinum nomine a fratribus expetum in abbatem ideirò repulit et indignum judicavit quod ad monasterium quoddam solus pergere sine aliquo fratrum suorum præsumpisset. Ex qua, ait, ejus actione cognoscimus quia si sine teste ambulat, recte non vivat. At quomodo aliis regulam teneat, quam sibi ipsi nescit tenere? Ita Gregorius. Denique ab honesto et utili; nam honestas religionis et monachatus id suadet, ne soli incedant monachi, quasi gyrovagi et soluti. Utilitatem commendat ecclesiasticus illis verbis: *Væ roli, qui cum ceciderit, non habet sublevantem se*, cap. 4.

^b D. Benedictus cap. 67: *Nec præsumat, inquit, quisquam aliis referre quacumque foris monasterium*

C *viderit aut audierit, quia plurima destructio est. Quod si quis præsumpserit vindictæ regulari subiaceat. Idem infra repetitur art. 49.*

^c Modus procedendi foras ad exercendum opus manuum, hoc est, ad colendos agros, vel hortos, metendas segetes, colligendas fruges, vel fructus, etc. De quo fuse Cassianus lib. x Instit. cap. 22 et deinceps. Et D. Hieronymus ad hoc institutum spectans epist. 4 ad Rusticum monachum: *Ægyptiorum, inquit, monasteria hunc morem tenent, ut nullum absque operis labore suscipiant. Idem Augustinus lib. de Moribus Eccl., ubi supra, Cassianus item lib. ii cap. 5, D. Benedictus capit 48 et 57.*

^d De palma arbore ejusque multiplici usu apud veteres monachos egimus lib. x cap. 24.

^e Cassianus lib. iv cap. 48, hunc locum spectans: *Antequam, inquit, vel postquam legitimam communemque refectioem percipiant, summa cautione serventur ne extra mensam quidquam cibi penitus ori suo quisquam indulgere præsumat; ut incedentibus per hortos et pomaria, cum passim blandeque per arbores poma pendencia, non solum objiciant se pectoribus transcuntium, verum etiam strata per terram conculcanda pedibus offerant, atque ad colligendum parata, facile ad consensum concupiscentiæ illicere valeant intuentes, et oportunitate, vel copia, quamvis districtos, atque abstinentissimos od sui desiderium provocare; sacrilegium dicatur non sodo quidem ex his degustare, verum etiam manu contingere, absque eo quod palam cunctis refectioem in commune exhibetur, et ad percipiendum, œconomi dispensatione, per fratrum obsequia publice ministratur. Hæc ibi, quæ etiam spectant articulum 42 sequentem.*

^f Idem supra art. 24.

^g Idem infra art. 65. Vide exemplum Serapionis collat. 2 cap. 11.

vescendum absque his quæ a dispensatore acciperit.

XLIV. ^a Qui noluit in commune vesci cum cæteris, quasi majori abstinentiæ se dicantes, quando edere debuerint, quod eis una die sufficiat, panem et sal accipiant tantum. Præter monasterii autem coquinam, nulli coquendi cibos habeant potestatem.

XLV. ^b Nemo in cella sua habeat præter ea quæ monasterii lege præcepta sunt, nec paucos nunimos nec proprium aliquid: extra habitum suum si quid invenerit, absque contradictione auferes.

XLVI. Si quis transfertur de domo in alteram domum, ^c excepto ea quæ usui quotidiano ad habitum necessaria sunt, secum transferre nihil poterit.

XLVII. Nullus neque ambulandi in monasterio ^d neque extra murum monasterii procedendi habeat facultatem, nisi interrogaverit præpositum, et ille concesserit.

XLVIII. Cavendum est autem ne quis de domo in alteram domum verba transferat, nec de monasterio in monasterium, nec de monasterio in agrum, nec de agro in monasterium.

XLIX. Si quis ambulaverit in via, vel navigaverit, aut operatus fuerit foris, non loquatur in monasterio quæ ibi geri viderit.

L. ^e Non dormiat quis præter reclinam sellulam; cumque ad dormiendum se collocaverit, alteri non loquatur: postquam obdormierit, si post somnum nocte evigilaverit, oret.

LI. Si jejunii instat dies, et sitire cœperit, bibero non audebit.

LII. Nemo lavare alterum poterit aut ungere, nisi ei fuerit imperatum.

LIII. ^f Nemo in tenebris alteri loquetur. Nullus cum altero dormiat, manum alterius nemo teneat, sive ambulaverit, sive sederit, aut steterit, uno cubito distet ab altero.

LIV. Nullus attondeat caput, absque majoris arbitrio.

LV. ^g Mutare de his quæ a præposito acceperit cum altero nemo audebit; nec accipiet melius, et dabit deterius; aut e contrario dans melius, deterius accipiet, et in vestimento, et in habitu suo nihil novi, præter cæteros, causa decoris, inveniet.

B LVI. Nemo vadens in congregationem ad vescendum, dimittat codicem non ligatum. ^h Codices post novam attendat, ad quem pertinet.

LVII. ⁱ Si quis fratrum læsus fuerit aut percussus, tamen lectulo non decumbit, sed ambulat invalidus, et aliqua re indigebit, vestimento vel palliolo, et cæteris utensilibus, præpositus accipiet et dabit. Cumque sanus fuerit, reportabit sine mora ulla.

LVIII. Nemo ab altero accipiet quidpiam, nisi præpositus jusserit.

LIX. In villam nullus vadat nisi missus; super nudum dorsum asini duo pariter non sedebunt, nec super temonem plaustrum.

C LX. ⁱ Ad officinas diversarum artium soli pergant præpositi, ut accipiant quod necessarium est.

ALARDI GAZÆI COMMENTARIUS.

^a D. Hieronymus in præfatione sub finem: *Omnes pariter comedunt; qui ad mensum ire noluerit, cellula sua panem tantum et aquam ac sal accipit, sive uno die voluerit, sive biduo.*

^b Cassianus lib. 4 Instit. cap. 13 et sequent., D. Benedictus cap. 35. Vide infra art. 65.

^c Pro, exceptis iis. Est enim excepto adverbium, idem ac præter.

^d Clausura monastica hoc exigit, ut nullus sine licentia de monasterio egrediatur. Quam licentiam, ut præcipuum obedientiæ et subjectionis signum, Patres tanti fecere, ut S. Basilus dicat in Institut. monach.: *Si quis egreditur e monasterio, non accepta benedictione, aut non dimissus a Patre, et præfecto monasterii, sit excommunicatus.* Idque a monachis strictè observatum fuisse patet ex Gregorio Magno lib. II Dialogorum, ex S. Dorotheo serm. 9, Joanne Climaco gradu 4. D. Benedicto cap. 67 et aliis (*De Clausura Monastica; vide notationem ad collat. 24 c. 4*).

^e Il est, extra psithium, de quo D. Hieronymus in præfatione, et Cassianus lib. IV c. 13, et colat. I cap. ult., et abbi. Sellulam dicit, non cellulam. Est enim sellula diminutivum a sella, quæ a sedendo dicitur. Reclinam, il est, retro inclinatam, ac resupinam, ut ei incumbentes somnum caperent. Apud Palladium in Regula Pachonii legitur: *Dormiant non recumbentes; sed exstructis sibi sedibus paulo supinioribus, et illic suis impositis stragulis dormiant sedentes.*

^f Cassianus libro secundo, capite decimo quinto, et libro quarto, capite decimo sexto.

^g Mutatio, sive permutatio rerum alienius pretii, ut librorum, vestimentorum, etc., absque consensu

prælati, perinde ac donatio monachis est illicita, quia est actus proprietatis voto paupertatis repugnans.

^h Cura bibliothecæ in cœnobii antiquissima, ubi codices manuscripti omnes condebantur et diligentissime servabantur. De qua etiam divus Augustinus in Regula cap. 22: *Qui codicibus præponuntur, sine murmure serviant fratribus suis.* Et capite 25: *Codices certa hora singulis diebus petantur: extra horam qui petierit, non accipiat.* Et D. Benedictus c. 48: *Diebus Quadragesimæ accipiant omnes singulos codices de bibliotheca, quos per ordinem ex integro legant. Qui codices in capite Quadragesimæ dandi sunt.* Vide Cassiodorum in Institut. Div. lect. cap. 8. Hæc per tunc ea quæ de scriptura librorum in monasterium, præsertim Benedictinorum, olim consuevit notavimus ad l. v c. 59.

ⁱ Pertinet etiam hæc articulus ad curam infirmorum, de qua supra articulo vigesimo.

D I Erant enim in monasteriis officinæ omnium fere artium, quæ monachorum et monasterii usibus necessaria videbantur. Hinc Palladius in Aphthonio, de monachis Pachomianis loquens: *Exercunt, inquit, omnem artem: alius quidem laborat in agro colendo, alius in horto, alius in pistrino, alius in aris officina, alius in fabricando, alius in consueudis catecis, alius in pulchre scribendo.* Hæc ille. Ne quis vero ad officinas officium importunus aut injussus accederet, sanxit etiam D. Basilus his verbis: *Si quis importune venit in culinam, aut in cellarium, exceptis designatis, aut his qui disciplinæ boni ordinis curam gerunt, caret benedictione.* Vide Cassianum libro quarto capite decimo sexto.

LXI. ^a Ad alterius cellulam intrare nullus audebit.

LXII. Commendatum aliquid, etiam a germano fratre, nullus accipiat.

LXIII. ^b Nihil in cella sua absque præpositi iussione quidpiam eundet, nec poma quidem.

LXIV. Si præpositus profectus fuerit, aut alter præpositus, aut qui secundus est, curam proficiscentis exerceat, vel quem ipse præpositus elegerit de fratribus, et curam ei suam injunxit.

LXV. ^c Quando farinam conspergunt aqua et massam subigunt, nemo alteri loquatur. Et quando tabulis ad furnum deportant panes, simile silentium habebunt; tantum de psalmis aut de ^d Scripturis aliquid meditabuntur, donec opus impleant. Si quid necessarium fuerit, non loquantur, sed dent signum his qui possunt afferre quæ necessaria sunt. Quando ad miscendam farinam vocati fuerint, nullus resident in loco panes coquentium, exceptis iis qui coctioni sufficient, et quibus iussum fuerit.

LXVI. In navibus similis disciplina est. Nemo a terra solvit navigi funiculum, nec movet navigium absque iussione Patris. In interi-re parte navis cæteris fratribus super transtra et tabulata quiescentibus, nullus dormiat; et sæculares homines dormire secum nullus patiat. ^e Vasa infirmiora cum eis non navigabunt, nisi forte Pater monasterii præceperit.

LXVII. Nullus in domo sua audebit focum facere, nisi in commune omnibus succedatur.

LXVIII. ^f Qui una oratione tardus venerit, vel qui missitaverit aut locutus fuerit ad alterum, vel

qui riserit in reliquis orationibus, constituto ordine agat pœnitentiam.

LXIX. Quando domi resident, et non eis liceat loqui aliquid sæculare, sed si quis præpositus de Scripturis docuerit, vicissim inter se ruminent, et referent quæ audierint, vel quas memoriter tenent.

LXX. ^h Qui vas fictile fregerit, vel aliquam utilem rem ad usus monasterii, agat pœnitentiam.

LXXI. ⁱ Si frater dormierit, omnis cum fraternitas pro-equatur.

LXXII. Nemo exeat foras, nemo loquatur, nemo remaneat, excepto majoris imperio.

LXXIII. Audito signo excitantis, aut voce psallentis, omnes surgant, currentes ad orationes. Nullus ante psalat nisi ei iussum fuerit, nec completo psalmo, alterum sine præpositi iussione audeat jungere.

LXXIV. Nemo ante præpositum suum et ducem suum ambulet. ^j Nullus remaneat de ordine suo.

LXXV. Si quis aliquid perdiderit, ante altare publicè corripitur. Si vero de propriis vesticulis fuerit quod perditum est, tribus hebdomadibus non accipiet, et in quarta, acta pœnitentia, dabitur ei quod amisit.

LXXVI. Qui invenerit aliquid, per tres dies ante collectam fratrum suspendat, ut tollat qui cognoverit.

LXXVII. ^k Lotum in domo nemo faciat absque præposito; et omne quod novum est illius sententia disponetur.

LXXVIII. ^m Omnis correctio ita fiet ut discincti

ALARDI GAZÆI COMMENTARIUS.

^a Aliis verbis D. Benedictus capite quadragesimo octavo: *Neque frater ad fratrem jungitur, horis incompetentibus.*

^b Item supra articulo quadragesimo tertio.

^c Consumat iis quæ superius dicta sunt de officiniis publicis, in quibus silentium servabatur.

^d Vides meditationis exercitium, de quo supra, prius monachus fuisse frequentissimum ac familiarissimum, immo pene assiduum; ita ut non solum in oratorio, vel privatim in cellulis, sed in omni fere loco et tempore, ac pene ad omnes actus et functiones esse occuparent, ac per hoc a vanis cogitationibus et colloquiis avocarent, sicque animum ad celestia et salutaria suspirantem et erectum retinerent. Vide art. 16 et 17.

^e Id est, mulieres, ut supra articulo vigesimo nono.

^f Cassianus lib. iv cap. 16, D. Benedictus cap. 43.

^g Colloquia de rebus vanis, profanis et sæcularibus vitanda. *Corrumpunt enim bonos mores colloquia prava.* 1 Corinth. xv. Cassianus lib. v cap. 9: *Vidimus, inquit, senem, Machetem nomine, hunc a Domino gratiam diuturnis precibus impetrasse, ut quotquot diebus ac noctibus ageretur e dilatio spiritalis, nunquam somni torpore penitus laxaretur. Si quis vere detractionis verbum vel otiosum tentasset inferre, in somnum protinus concidebat; ac sic nec usque ad aurium ejus pollutionem virus obliquii poterat pervenire. In Vitis Patrum (Lib. iii, n. 36; et l. vi, libello 1 num. 3) legimus magnam quemdam virum hanc gratiam a Deo obtinuisse, ut in colloquiis piis fratrum, quæ de sacris Scripturis habebantur, videret sanctos angelos astantes et plu-*

rimum se colloquiis oblectantes. Cum autem, inquit, a iud quibus loquerentur, statim sancti angeli recedebant longius; veniebant autem porci sordidissimi, et vocabant se inter eos. Sæmones enim in specie pecorum delectabantur eorum vaniloquiis. Beatus autem senior hæc videns, commonebat per monasteria fratres dicens: *Cohibete a multiloquio; et ab otiosis sermonibus linguam, per quam malos interitus animæ generatur.*

^h Cassianus lib. iv Instit. cap. decimo sexto, D. Benedictus capite trigesimo secundo et quadragesimo sexto.

ⁱ *Si frater dormierit, id est, obierit, omnis eum fraternitas, id est, congregatio fratrum, prosequatur, scilicet ad tumulum, et honorifice sepeliat.* Sanctus Chrysostomus homilia prima in Job monachorum obitum hincque describens: *Cum ultimo, inquit, spiritu laborantem (fratrem) haberint, circumspiciunt, ultimæque ejus audiunt verba; adhortationis et monita alia de industria adhibent, os deosculantur ultimo osculo; exinde cum reddiderit animam, manus componunt, oculos claudunt, etc.* Vide D. Hieronymum in epitapho Paulæ, Solitium in Vita D. Martini, et omnium antiquorum in eum Dionysium Areopagitam Eccl. III. rar. cap. 7.

^j Id est, extra ordinem suum, dum simul ambulavit, evagetur.

^k Id est, ante fores ecclesiæ, vel oratorii.

^l Lotionem vestimentorum, aut ipsius domus et vasorum.

^m Vide supra, art. 1, et quæ notavimus ad lib. iv cap. 16 de Correctione et Disciplina regulari.

sint qui corripiuntur, et demissis manibus et humiliato capite, emendaturos se promittentes vitia in quibus arguuntur, veniam deprecantur.

LXXXIX. ^a Qui absque ordine fratrum recesserit, et postea acta pœnitentia redierit, ^b non erit in ordine suo, absque majoris imperio.

LXXX. Qui rudis in monasterio fuerit ingressus, docebitur prius quæ debeat observare, et cum doctus ad universa consenserit, dabunt ei viginti psalmos aut duas Epistolas Apostoli, aut alterius Scripturæ partem. Et si literas ignoraverit, hora prima, tertia, et sexta vadat ad eum qui docere potest et qui ei fuerit delegatus, et stabit ante eum, et discet studiosissime cum omni gratiarum actione. Postea scribentur ei elementa, syllabæ, verba ac nomina; et

A etiam nolens legere compellatur; et omnino nullus erit in monasterio qui non discat litteras et e de Scripturis aliquid teneat quod minimum est, usque ad Novum Testamentum et Psalterium. Omne quod in conventu fratrum audierint disputatum, cogentur inter se ut recolant.

LXXXI. Ad psallendum et ad orandum nullus sibi occasiones inveniat quibus se dicat occupatum, quasi ire non possit, et si in navi fuerit, et ^d in agro, et in itinere vel in monasterio, quolibet ministerio detentus, orandi et psallendi tempora non prætermittat.

^e De puellarum disciplina.

LXXXII. ^f Nemo ad eas vadat visitandas, nisi qui habet ibi matrem, vel sororem, aut propinquas, et

ALARDI GAZÆI COMMENTARIUS.

^a Id est, præter, aut contra ordinem et legem obedientiæ regularis.

^b Id est, non obtinebit locum suum, sed postremum in congregatione. Ita D. Benedictus cap. 29: *Frater, qui proprio vitio egreditur, aut projicitur e monasterio, si reverti voluerit, spondeat prius omnem emendationem vitii pro quo egressus est, et sic in ultimo gradu recipiatur, ut ex hoc ejus humilitas comprobetur.* Eadem pœna, præter alias, in jure canonico puniuntur monachi qui de monasteriis ad audiendam physicam, id est, medicinam, aut leges civiles exeunt, et infra duos menses non redeunt cap. *Non magnopere, Nec clerici vel monachi, etc.* Habes eandem pœnam inferius statutam in furiosos et iracundos art. 85.

^c Locus obscurus et (ni fallar) corruptus. Quid enim hoc sibi vult: *usque ad novum Testamentum et Psalterium?* Puto tamen posse sic exponi. Quod minimum est, id est, intellectu facillimum; usque ad novum Testamentum et Psalterium, id est, præter novum Testamentum et Psalterium, quod memoriter omnes aut plerique monachi ediscebant. Nam quod ad phrasin atinet, ne cui videatur absurda, docet Ambrosius Calepinus eleganter dictum apud Plinium: *Assensu sunt omnes consules, usque ad Pompeium, id est, excepto Pompeio, vel præter Pompeium.* Quod et nostræ vernaculæ congruit. Sensus igitur est: Nullus erit in monasterio, qui non aliquid teneat de Scripturis, id est, de veteri Testamento, quod facile possit ab omnibus intelligi, ut sunt pleræque sententiæ Proverbiorum, Ecclesiastæ et Ecclesiastici, et faciliores ac vulgatiores historicæ. Novum autem Testamentum et Psalterium omnes addiscant. De Evangelio et novo Testamento, quoad ejus fieri potest, memoriæ commendando, D. Hieronymus (*Epist. 7*) ad Lætiam in institutione filix, virginis Deo dicandæ, ubi hunc ordinem legendi Scripturas præscribit: *Discat primo Psalterium; his se canticis avocet; et in Proverbiis Salomonis erudiat ad vitam; in Ecclesiaste consuescat quæ mundi sunt calcare; in Job virtutis et patientiæ exempla sectetur. Ad Evangelia transeat, nunquam ea depositura de manibus; Apostolorum Acta et Epistolas tota cordis inhibat voluntate. Cumque pectoris sui cellarium his opibus locupletaverit, mandet memoriæ Prophetas, etc.* Divus Chrysostomus serm. 3 de Lazar., D. Basilus et alii suadent ea maxime et prius legi ac memoriæ mandari quæ novi Testamenti sunt, quod hæc utiliora, clariora, magisque necessaria sunt, et nobis propria. Itemque Cassianus lib. II cap. 6 refert veteres monachos aliis quidem hebdomadæ diebus unam veteris, et aliam novi Testamenti lectionem Psalmis addidisse: *In die vero, ait, sabbati vel dominicæ utrumque de novo Testamento. Quod etiam totis Quinquagesimæ diebus fa-*

B *ciunt hi quibus lectio curæ est, seu memoria Scripturarum.* Hæc ibi. Monachos itidem solere Psalterium ad verbum discere, et memoriter tenere, colligo primum ex verbis D. Hieronymi modo recitatis, tum ex aliis ejusdem ad Rusticum monachum epist. 4: *Numquam de manu et oculis recedat liber (supple Psalterium), nam sequitur, discatur Psalterium ad verbum, etc.* Et in psalmo centesimo trigesimo tertium: *Scripturas legimus, Psalmos ediscimus;* Evangelia tenemus, Prophetas edisserimus. Solent monachi hoc inter se habere certamen ut plures ediscant Scripturas, et in eo se putent esse meliores si plures ediderint. Denique Cassiodorus in præfatione Institut. divin. lect. tirones Christi primum Psalmos discere suadet. Porro alia expositio illius sententiæ, eaque subtilior, nec improbabili mihi nuper obata est in hunc sensum: *ut aliquid teneat de Scripturis, quod minimum est, usque ad novum Testamentum et Psalterium.* Hoc est: Teneat ut minimum novum Testamentum et Psalterium; vel aliquid usque ad novi Testamenti seu Psalterii cognitionem. Ubi illud usque non est exclusivum, sed potius conjunctivum, seu conclusivum. Qua significatione fere usurpatur in Scripturis. In Genesi: *Ab homine usque ad animalia. Semini tuo usque in sæculum. Usque in presentem diem.* In Psalmis: *Non est usque ad unum. Usque ad noctem increperunt me renes mei. Ab homine usque ad pecus.* Et similibus locis quam plurimis, quibus non excluditur quod huic voculæ adhibetur, sed concluditur et comprehenditur. Verum hæc expositio, si bene inspicatur, fere coincidit cum priore. Cum enim exponitur: *Usque ad novum Testamentum, Psalterium,* id est, præter novum Testamentum et Psalterium, non sic excluditur novum Testamentum et Psalterium, quasi non sit dicendum, sed potius, ac potissime, ac præ aliis comprehenditur et commendatur ediscendum.

^d Similiter statuit D. Benedictus cap. 50, *ut fratres qui omnino longe sunt in labore, et non possunt occurrere hora congruenti ad oratorium, agant ibidem opus Dei, ubi operantur, cum tremore divino flectentes genua; similiter qui in itinere directi sunt, non eos prætereant horæ constitute, etc.*

^e Nempe monachum, vel sanctimonialium, vel monacharum. Refert Palladius in Vita abbatis Aphthonii trans fluvium Nilum, e regione monasterii Ta-

^f Id est, invisendas et salutandas. Non enim hic agitur de visitatione monialium, quæ fit a superioribus, juxta cap. *Attendentes*, de statu monach., sed de familiari visitatione, salutatione, colloquio, frequentatione, quæ etiam sacris canonibus, et peculiariter monachis inhibetur. Vide cap. *Monasteria. De Vita et Honest. cleric. (Lib. I Decretal.).*

consobrinas, seu matrem filiorum suorum; si autem et ante conversionem paterna eis debetur hæreditas, aut aliqua causa manifesta est, mittent eum his probatæ ætatis virum, ac vitæ, et videbunt eas, et pariter revertentur. Nemo vadat ad illas, nisi hi quos supra diximus; ita ut primum faciant renuntiari patri monasterii, et ille mittet ad ^a seniores, qui monasterio virginum delegati sunt, qui occurrent eis, et cum ipsis videbunt eas quas necesse habebunt, cum omni disciplina et timore Dei. Non eis loquentur de rebus sæcularibus.

LXXXIII. Quicumque de his mandatis aliquid præterierit absque ulla dubitatione, negligentia atque contemptus agat poenitentiam, ut possidere valeamus regna cælorum.

^b *Præcepta et instituta Patris nostri Pachomii hominis Dei*, qui fundavit ab exordio sanctæ vitæ communionem juxta imperium Dei. Plenitudo legis charitas; scientes tempus, quod instet hora ut de somno consurgamus, quod vicinior sit salus nostra quam eo tempore eum credidimus. Nox præcessit, dies autem appropinquavit. Depouamus opera tenebrarum, quæ sunt contentiones, detractiones, odia, et tumentis animi superbia.

LXXXIV. Qui facilis est ad detrahendum, et dicit quod non est qui in hoc peccato fuerit deprehensus, monebunt eum secundo; et si audire contempserit, separabunt eum extra conventum fratrum septem diebus, et ^c panem tantum eum aqua accipiet, donec polliceatur atque confirmet se ab hoc vitio recessurum, et sic dimittetur ei.

LXXXV. Si quis iracundus et furiosus frequenter irascitur sine causa, et propter rem inanem et va-

cuam, per sex vices commonebitur, et in septima facient eum surgere de ordine sessionis suæ, et inter ultimos collocabitur, docebuntque eum ut ab hac mentis perturbatione mundetur. Cumque tres testes dignos testimonio adduxerit qui pro eo polliceantur nequaquam simile quid esse facturum, recipiet sessionem suam; alioqui si permanserit in vitio, moretur ^d inter ultimos, perditio prioris loco.

LXXXVI. Qui falsum cupit probare contra alterum, ut opprimat innocentem, tertio commonebitur; et postea ^e reus erit iniquitatis, sive de priori loco fuerit, sive de inferioribus.

LXXXVII. ^f Qui habet pessimam consuetudinem ut fratres suo sermone sollicitet, et pervertat animos simpliciorum, tertio commonebitur: si contempserit, et obstinato animo in duritia perseveraverit, separabunt eum extra monasterium, et ^g verberabunt eum ante fores triginta novem, dabuntque ei ad vescendum panem solum et aquam, donec mundetur a sordibus.

LXXXVIII. ^h Qui habet pessimam consuetudinem murmurandi, et quasi gravi opere se opprimi queritur, docebunt eum quinquies quod sine causa murmuret, et ostendent perspicue veritatem; si post hæc inobediens fuerit, et est perfectæ ætatis, ita eum habebunt, ut unum de ægrotantibus, et ponetur in loco infirmorum, ibique aletur otiosus, donec redeat ad veritatem. Si autem justa est illius querela et a majore inique opprimitur, qui eum scandalizavit eadem sententiæ subjacebit.

ⁱ LXXXIX. ¹ Si inobediens quis fuerit, aut contentiosus aut contradictor, aut mendax, et est perfectæ ætatis, decies commonebitur ut desistat a vitiiis. Si

ALARDI GAZÆI COMMENTARIUS.

bennensis, seu Pachomiani, fuisse aliud monasterium quadringentarum puellarum sequentium eadem instituta Pachomii, ad quas præter presbyterum nemo transiret. D. Hieronymus epist. 16 scribit S. Marcellam ab Alexandrinis sacerdotibus et S. Athanasio vitam S. Antonii, nec non monasteriorum in Thebaide Pachomii, et virginum ac viduarum ab eo institutarum didicisse disciplinam, nec erubuisse profiteri quod Christo placere cognoverat. De iisdem et aliis monialibus agens epist. 48: *Moris est*, inquit, *in Ægypti et Syriæ monasteriis, ut tam virgo quam vidua, quæ se Deo voverint, et sæculo renuntiantes omnes delicias sæculi conculcarint. crinem monasteriorum matribus offerant desecandum, non intecto postea, contra Apostoli voluntatem (I Cor. xi), incessuræ capite, sed ligato pariter ac velato, etc.* Vide eundem in epitaphio Paulæ, ubi monialium ejus disciplinam, psallendi morem, aliaque instituta describit. S. item Augustinus loco illi sæpe citato de Moribus Ecclesie, postquam de monachorum et cœnobarum vita egerat, subdit deinde de monialibus et virginibus, quæ eisdem legibus et institutis vivebant: hæc est etiam vita feminarum Deo sollicite castique servientium, quæ habitaculis segregate, ac remota a viris, quam longissime decet, pia tantum illis charitate junguntur, et imitatione virtutis; ad quas juvenum nullus accessus est, neque ipsorum quamvis gravissimorum et potentissimorum senum; nisi usque ad vestibulum, necessaria præbendi quibus indigent gratia. Laviticio namque corpus exercent atque sustentant, vestesque ipsas fratribus tra-

dunt; ab iis invicem quod victui opus est resumentes, etc.

^a Hinc colligitur moniales jam tum habuisse quosdam seniores seu Patres spirituales in proximo commorantes, a quibus instruerentur et dirigerentur, qui vulgo confessarii vocantur.

^b Videtur hic addendum alia, ut sit hæc nova sectio et pars Regulæ, quæ ad correctionem vitiorum spectat.

^c Jejunium in pane et aqua, in gravioribus culpis. De quo etiam infra art. 87 et 121.

^d Idem supra art. 62 et infra art. 92 et 94.

^e Calumniæ, seu falsi criminis et pœnæ calumniatoribus statuta obnoxius, de qua exstant duo decreta lib. v. Decretalium, tit. 2, de Calumniatoribus.

^f Susurriones et turbatores communitatis olim verberibus coerciti. Vide Regulam divi Benedicti cap. 23 et 28, post Cassianum lib. iv c. 16.

^g Puto esse ablativi casus, non nominativi; et subaudiendum *verberibus* sive *plagis*. Videntur enim spectasse exemplum Apostoli, qui se proficitur quinquies quadragenas, una minus, id est, triginta novem plagas a Judæis accepisse (II Cor. xi). Quorsum enim triginta novem monachi ad unum verberandum concurrissent? Eadem pœna statutur infra art. 121.

^h Vitium murmurationis olim graviter inter monachos punitum. De quo Cassianus lib. iv c. 6 et D. Benedictus tum alias sæpe, tum præcipue cap. 34: *Ante omnia, inquit, ne murmurationis malum pro quacunque causa, in aliquo quocumque verbo vel significatione appareat.*

ⁱ D. Benedictus cap. 23 et 28.

antem audire noluerit, monasterii legibus increpabitur. Quod si alterius culpa ad hæc vitia devolvitur, et hoc fuerit comprobatum, ille qui causa existit reus erit ultionis.

XC. Si deprehensus fuerit aliquis de fratribus^a libenter eum pueris ridere, et ludere, et habere amicitias ætatis infirmæ, tertio commonebitur ut recedat ab eorum necessitudine, et memor sit honestatis ac timoris Dei. Si non cessaverit, corripietur, ut dignus est, correptione severissima.

XCI. Qui contemnunt præcepta majorum et regulas monasterii, quæ Dei præcepto constitutæ sunt, et parvipendunt seniorum consilia, corripientur juxta ordinem constitutum, donec corrigantur.

XCII.^b Qui iudex est omnium peccatorum, et perversitate mentis ac negligentia reliquerit veritatem, viginti viri sancti et timentes Deum, sive decem, et usque ad quinque, de quibus omnes deat testimonium, sedebunt et iudicabunt eum, et degradabunt in ultimum gradum, donec corrigatur.

XCIII. Qui conturbat fratrum animos, et facilis est ad detrahendum, lites serens et jurgia, decies commonebitur; et si non fuerit emendatus, corripietur ordine monasterii donec corrigatur.

XCIV.^c Qui viderit de majoribus et præpositis fratrum suorum tribulationem, et noluerit causam tribulationis inquirere, eamque contempserit, quaeritur causa a supradictis iudicibus inter fratrem atque præpositum; et si deprehenderit negligentia præpositi vel superbia coangustatum fratrem, et iudicasse eum non secundum veritatem, sed secundum personam, degradabitur de solio suo, donec corrigatur, et ab injustitiæ sordibus emendetur, quia non consideravit veritatem sed personas, et servivit pravitate animæ suæ, et non Dei iudicio.

XCV. Si quis promiserit observare regulas monasterii, et facere cœperit, easque dimiserit, postea autem reversus egerit penitentiam, obtinens infirmitatem corporeæ, per quam non possit implere quod dixerat, faciunt eum inter languentes commorari, et pascetur^d inter otiosos; donec, acta penitentia, impleat quod promisit.

XCVI.^e Pueri in domo, si fuerint dediti lusibus

et otio, et correpti non potuerint emendari, debet præpositus usque ad dies triginta ipse eos monere et corripere. Si viderit in pravitate persistere, et non multaverit Patri monasterii, et aliquid peccatum in eis fuerit deprehensum, ipse pro eis culpæ subiacebit, juxta quod peccatum fuerit inventum.

XCVII. Omnes autem pueri qui non timent conlundi pro peccato, et per impudentiam iudicium Dei non cogitant, et correpti verbo non emendaverint, verberentur quamdiu disciplinam accipiant et timorem.

XCVIII. Qui injuste iudicaverit, iuste ab aliis condemnabitur.

XCIX.^f Qui consentit peccantibus, et defendit alium delinquentem, maledictus erit apud Deum et homines, et corripietur increpatione severissima. Quod si per ignorantiam deceptus est, et non ita putavit ut verum est, ignoscatur ei: et omnis qui per ignorantiam peccat, facile accipiet veniam. Qui autem sciens peccaverit, sustinebit increpationem juxta mensuram operis peccati.

C. ^g Præcepta et leges Pachonii.^h Ne plus fratres facere compellantur; sed moderatus labor omnes ad laborandum provocet. Sit inter eos pax et concordia, et libenter majoribus subiciantur. Sedentes, et ambulantes, et stantes, invicem de humilitate decerent.

CI.ⁱ Si quis peccatum fecerit, Patres monasteriorum emendare poterunt, et constituere quid sequi debeat.

CII.^j Præpositus autem domus, et qui secundus ab eo est, hoc tantum juris habebunt, ut compellant fratres in punctis singulis, vel collecta domus, sive in collecta majore, hoc est, omnium fratrum, subjacere penitentiae.

CIII. Quod si præpositus peregre fuerit, qui secundus est locum ejus implebit, tam la penitentia fratrum recipienda quam in quocumque alio eorum quæ in domo necessaria sunt.

CIV. Si quis^k absque conscientia duorum fuerit ad alteram domum, vel alterius domus fratrem codicem ad legendam mutuum postulaverit, vel quodlibet aliud, monasterii ordine increpabitur.

ALARDI GAZÆI COMMENTARIUS.

^a Id magna cautione et severitate prohibitum a Patribus, ob periculum impudentiæ, cui puerilis ætas vehementer obnoxia.

^b Id est, sacerdos, sive superior super conscientias subditorum iudex constitutus.

^c Phrasis obscura, et hoc modo explicanda: Quisquis de majoribus seu præpositis viderit tribulationem aut angustiam alicujus fratris, et contempserit juvare et solari, immo contra eum iudicaverit injuste, dignus est qui degradetur. Proinde non puto per tribulationem intelligi contentionem, turbam, altercationem, ut posui in priore editione, sed veram angustiam et incertitiam, tamen ex aliqua orta contentione cum præposito, unde tristitiam vocat infra, act. 112.

^d Id est, vacantes ab opere manuali propter imbecillitatem, vel in infirmario constitutos.

^e Puerorum institutio et disciplina de qua D. Benedictus cap. 30.

^f Tribuitur hæc sententia Isidoro apud Gratianum, 1, q. 5. Eadem existat apud Smaragdum in Expositione Regule cap. 69.

^g Alia rursus des initio, ad quam designandam videtur etiam hic addendum *Alia*, ut supra.

^h Idem expressum in Regula S. Pachonii apud Palladium, Sozomenum, et Nicephorum, ubi supra. Ita et D. Benedictus cap. 48: *Omnia*, inquit, *moderate fiant propter pusillanimes*.

ⁱ Sapphæ publico. Nam in hujusmodi presertim correctio monachorum spectat ad abbatem, seu Patrem monasterii. Vide comed. Trident. decretum sess. 25 cap. 14, de Regularibus.

^j Præposito, sive priori claustrali, multæ leges et functiones imponuntur.

^k Id est, nisi duobus consensibus et testibus, præposito scilicet et socio cum quo mittendus. Hoc enim spectare videtur, ne quis turim vel sulus egredere-
tar, ut supra, art. 34, 47 et aliis.

CV. Qui vult sine macula et contemptu in domo A cui deputatus est vivere, omnia quæ præcepta sunt eorum Deo observare debet.

CVI. Quidquid necessarium est, sive in agro, sive in monasterio, præpositus etiam non postulatus implet.

CVII. ^a Sex orationes facient vespertinas, juxta exemplum majoris collectæ, in qua omnes fratres pariter congregantur.

CVIII. Summæ dilectionis est, ^b etiamsi difficile fuerit, ut nullum onus habeant, nec ex onere nascatur tædium.

CIX. Si quis deforis venerit, et æstu laboraverit, alique fratres orationem celebraverint, si ire non potest, non cogatur.

CX. ^c Quando præpositi domorum fratres de conversatione sanctæ vitæ docebunt, absque gravissima ægritudine nullus aberit.

CXI. ^d Majores quicumque e fratribus mittuntur foras, quandiu ibi fuerint, habebunt jus præposito- rum, cuncta gerentur arbitrio eorum, docebunt fratres per constitutos dies; et si forte aliquid inter eos ortum fuerit simultatis, audient ipsi majores, et judicabunt causam, et dignum culpa increpabunt, et ad imperium eorum statim ad pacem pleno corde consentient.

CXII. ^e Si quis de fratribus contra præpositum domus suæ tristitiam habuerit, aut ipse præpositus contra fratrem aliquam querimoniam, ^f fratres probatæ conversationis et fidei audire eos debebunt, et judicabunt inter eos. Si tamen absens est Pater monasterii, vel aliquo profectus, primum quidem expectabunt eum; si autem diutius commorari viderint, tunc audient inter præpositum et fratrem, ne de suspenso judicio major tristitia oriatur: et ille qui præpositus est, et ille qui subjectus est, et hi qui audiunt, juxta timorem Dei cuncta faciant, et in nullo dent occasionem ^g.

ALARDI GAZÆI COMMENTARIUS.

^a Magna verborum diversitas apud auctores et interpretes circa hunc articulum Regulæ Pachomianæ. Palladius ita refert: *Constituit ut per totum diem facerent duodecim orationes, et in nocturnis vigiliis duodecim, et in matutino duodecim, et hora nona tres.* Sozomenus: *Ut duodecies in singulos dies orarent, et sub vesperam itidem; toties enim noctu, hora nona ternis vicibus.* Niceph. : *Ut duodecies interdum semper orarent; itidem vero ad vesperum; noctu similiter; et item hora nona tertio.*

^b Legebatur in editione Lugdunensi: *Etiam si facile fuerit, inverso sensu et nullo.* Vult enim dicere amanti et vere obedienti nihil esse difficile aut onerosum: quia perfecta obedientia (quæ cum charitate conjuncta est) legem nescit, terminis non arctatur; non contenta angustiis professionis, largiori voluntate fertur in latitudinem charitatis, alacrisque animi modum non considerans, in infinitam libertatem extenditur: ait D. Bernardus lib. de Præcept. et Dispens. Vide cap. 68 Regulæ D. Benedicti, cui titulus: *Si fratri impossibilita injungantur.*

^c A concione seu exhortatione superioris nemini abesse licebat.

^d Credo legendum: *Majores qui cum fratribus*

PATROL. L.

De vestibis monachorum.

CXIII. ^h Si quis de his quæ præcepta sunt amplius habuerit absque concessione majoris, deferentur ad custodem vestium; et intrandi illuc, vel postulandi non habebit potestatem, sed erunt sub præpositi arbitrio, aut qui secundus est ab eo.

ⁱ *Præcepta Pachomii de collecta fratrum, quomodo collecta fieri debeat, et fratres sint congregandi ad audiendum verbum Dei, juxta præcepta majorum, et doctrinam sanctorum Scripturarum, ut liberentur de errore animæ conversorum, et glorificent Deum in luce viventium; ut sciant quomodo oporteat in domo Dei conversari sine ruina et scandalo, et non inebrientur aliqua passione; sed stent in mensura veritatis et traditionibus Apostolorum et Prophetarum, et solemnitatum ordinem teneant, imitantes conversationem eorum in domo Dei, et jejunia atque orationes ex more complentes.* Qui enim bene ministrant sequuntur regulam Scripturarum.

CXIV. Ille est ergo ministerium, quod ministri Ecclesiæ implere debent. Congregent fratres orationis tempore, et omnia faciant quæ rite complenda sunt, ut nullam occasionem detractiōni tribuant, nec sinant quempiam ambulare contra ritum disciplinæ. Si eodice postulerint, deferant eis.

CXV. Si quis deforis venerit vesperi, et non occurrerit accipere opus quod postera die facturus est, mane tribuant; si defecerit opus quod habebat in manibus, ^j referat ad majoris sententiam, et quod ille præceperit faciat.

CXVI. ^k Qui minister est, habeat studium ne quid operis pereat in monasterio, in nulla omnino arte quæ exercetur a fratribus. Quod si quid perierit, et negligentia fuerit dissipatum, increpabitur a patre minister operum singulorum, et ipse increpabit alterum, qui opus perdiderit, dumtaxat ^l juxta voluntatem et sententiam principis, absque qua nullus increpandi fratrem habebit potestatem.

mittuntur foras, etc. Solebant enim seniores cum junioribus mitti, ad eorum curam et custodiam.

^e Magna prudentia et moderatione usi sunt Patres in judicandis et dirimendis fratrum causis et controversiis. Vide supra art. 94.

^f De quibus supra art. 92. *Viginti viri sancti et timentes Deum, sive decem, etc.* Erant igitur in monasteriis, præter abbatem et præpositos, alii ex senioribus ad hoc delecti et deputati, ut controversias et contentiones inter ipsos ortas vel emergentes dirimerent, et in ipsos etiam superiores animadvertent: unde et iudices et diffinitores, alias discreti et consultores dicti. De quorum auctoritate et officio vide Constitutiones congregationis Cassinensis part. 1, c. 12.

^g *Supple, conquerendi, aut murmurandi.*

^h Vide supra art. 45. Cassianus in lib. iv cap. 45, Regula D. Benedicti cap. 33 et 55.

ⁱ Alia distinctio et constitutio de convocandis et colligendis fratribus sive ad concionem, sive ad publicam synaxim, quæ major collecta dicebatur, de qua infra.

^j Id est, consulat superiorem.

^k Officium ministri seu præfecti operum, etc.

^l Id est, Patris monasterii sive abbatis.

CXVII. Si vestimentum ad solem expansum tertius invenerit dies, ^a dominus vestimenti pro eo increpabitur, et aget pœnitentiam publice in collecta, ^b stabitque in vescendi loco.

CXVIII. Si inventus fuerit unus e fratribus aliquid per contentionem agens, vel contradicens majoris imperio, increpabitur, juxta mensuram peccati sui.

CXIX. Qui mentitur, aut odio aliquem habere fuerit deprehensus, aut inobediens, aut plus joco quam honestum est, deditus, aut otiosus, aut dure respondens, aut consuetudinem habens fratribus detrahendi, vel his qui foris sunt, et omnino quidquid contra regulam Scripturarum est et monasterii disciplinam, audiet Pater monasterii et vindicabit juxta mensuram opusque peccati.

CXX. ^c Pellicula, caligæ, et cingulum, et si quid aliud perierit, qui perdidit increpabitur.

CXXI. Si quis tulerit rem non suam, ponetur super humeros ejus, et aget pœnitentiam publice in collecta, stabitque in vescendi loco. Si autem in furto fuerit deprehensus, ^d triginta novem verberabunt eum, et foris dabunt ei edere panem, et aquam tantum, et ^e opertum cilicio et cinere per singula orationum tempora cogent eum agere pœnitentiam. ^f Eademque lex in fugitivis observabitur.

CXXII. Præpositus domus increpationi subjacebit, si ante tres dies non nuntiaverit Patri, sive in via, sive in agro, sive in monasterio quid perierit, et aget pœnitentiam juxta ordinem constitutum.

CXXIII. Quod si homo fuerit, et ante tres horas non nuntiaverit Patri, reus erit perditionis ejus, nisi eum iterum invenerit.

CXXIV. Hæc est ultio in eum qui fratrem de domo perdidit: tribus diebus aget publicam pœni-

ALARDI GAZÆI COMMENTARIUS.

^a Dominus improprie ponitur pro usuario, cum nullius rei dominium habeat monachus, ne vestis quidem qua induitur, nec panis quo vescitur, sed simplicem usum dumtaxat, a voluntate superioris dependentem.

^b Species correctionis et mortificationis monasticæ, stare in refectorio tempore refectiois, de qua vide insigne exemplum apud Climacum gradu quarto.

^c Quæ melotes apud ipsos dicebatur, de qua Cassianus lib. 1 cap. 8.

^d Superius id explicatum art. 72. Posset tamen etiam hoc modo exponi: *verberabunt*, id est, præsententes erunt dum verberabitur. Nam in singulis domibus erant ad summum quadraginta monachi, ut dictum est in præfatione D. Hieronymi, quorum dum unus verberaretur, reliqui restabant triginta novem.

^e Cilicii antiquus usus inter monachos, de quo vide annotationem ad lib. 1 cap. 3.

^f Fugitivi et apostatæ etiam verberibus et flagris puniti. Vide Joannem Climacum gradu quinto.

^g Ita etiam superius art. 83. Sed fortasse quia sex orationibus sex itidem psalmi jungebantur, idcirco Palladius et alii duodecim orationes illis præscriptas dixerunt.

^h Major collecta dicebatur, cum conveniebant omnes fratres ejusdem monasterii sive congregationis in ecclesiam, diebus nempe sabbatinis et dominicis, aliisque solemnitatibus ad divina mysteria celebranda et percipienda, et verbum Dei audiendum.

tentiam. Quod si eadem hora, qua fugerit, non nuntiaverit Patri, reus erit peccati.

CXXV. Si in domo sua præpositus viderit delinquentem, et non nuntiaverit Patri monasterii, ipse increpationis ordini subjacebit.

CXXVI. ^g Per domos singulas vesperi sex orationes psalmosque complebant, ^h juxta ordinem majoris collectæ quæ a cunctis fratribus in commune celebratur. Per singulas hebdomadas ⁱ dispositiones a præpositis complebuntur. Nullus in domo quidpiam faciet, nisi quod præpositus jusserit.

CXXVII. Si omnes fratres qui in domo sunt viderint præpositum nimium negligentem, mensuram monasterii excedentem, referent ad Patrem, et ab eo increpabitur. Ipse autem præpositus nihil faciat præter id quod Pater jusserit, maxime in re nova, ^j nam quæ ex more descendit, observabit regulas monasterii.

CXXVIII. ^k Præpositus non inebrietur, ^l nec se deat in humilioribus locis, juxta vasa monasterii, ^m ne rumpat vincula quæ Deus in cælo condidit, ut observentur in terris, ⁿ ne luceat in die festo Domini salvatoris. Dominetur carni suæ, juxta mensuram sanctorum. ^o Non inveniatur in excelsis cubilibus imitatus morem gentilium. Non sit duplicis fidei. Non sequatur cogitationes cordis sui, et sublimioribus non resistat tumentis animo potestatibus, non fremat, nec irruat super humiliores, non transferat terminos, non sit fraudulentus; nec in cogitationibus verset dolos, non negligat peccatum animæ suæ extirpare, nec vincatur carnis luxuria, non ambulet negligenter, non cito loquatur verbum otiosum, non ponat scandalum ante pedes cæci, non doceat voluptates animam suam, non solvatur

COMMENTARIUS.

Minores autem collectæ et privati conventus quotidie fiebant in singulis domibus statis horis et temporibus, ubi solummodo triginta aut quadraginta conveniebant, ut ex dictis liquet. Vide artic. 102.

ⁱ Id est, ordinationes sive constitutiones et leges cujusque domus.

^j Hoc est, in rebus consuetis et usitatis observabit regulas monasterii. Opponitur enim res nova consuetis, quæ ex more descendunt et frequenter accidunt.

^k Mores et conditiones præpositi, sive prioris, late hic describuntur.

^l Quid hoc, non satis expedit; nisi forte ne versetur in cellis penurariis, ubi vinum, saltem pro infirmis et senibus servabatur. De quo supra art. 22.

^m Puto, vota fratrum, aut statuta majorum.

ⁿ Id est, ne jejuset die dominico, ut recte Ciacinius annotavit. Quod utrum liceat necne, vide explicatum apud Cassianum lib. 11 cap. ult., collat. 21 cap. 19 et sequent.

^o Respicit, ut mihi quidem videtur, id quod superius dixit art. 43, *non dormiat quis extra reclinam sellulam*, id est, humilem lectulum, vel potius sedile recurvum, ut ibi dictum est. Vult ergo præpositos, sive priores, perinde ac cæteros monachos non aliis uti cubilibus quam suis psiathiis, sive sellulis; *ne morem, inquit, imitetur gentilium*, sive sæcularium hominum, qui quo honoratiores aut potentiores sunt, eo sublimioribus et splendidioribus thoris et cubilibus uti solent.

stultorum risu ac joco, non rapiatur cor ejus ab his qui inepta loquuntur, aut dulcia; non vincatur muneribus, non parvulorum sermone ducatur; non affligatur in tribulatione, non timeat mortem, sed Deum, ne prævaricator sit propter eminentem timorem; ^a ne relinquat verum lumen propter modicos cibos, non vacillet nec fluctuet in operibus suis, non mutet sententiam veram, sed firmus sit solidique decreti justa cuncta considerans, judicans in veritate absque appetitu gloriæ, manifestus Deo et hominibus, et elongans se a fraude, non ignoret conversationem sanctorum, nec ad eorum scientiam cæcus existat, nulli noceat per superbiam; ne sequatur concupiscentias oculorum suorum, non eum superent incentiva vitiorum, veritatem nunquam prætereant, oderit injustitiam, et personam nunquam judicat pro muneribus, nec condemnet innocentem per superbiam, non rideat inter pueros, non deserat veritatem timore superatus, non comedat panem de fraudulentia, non desideret alienam terram, non opprimat animam propter aliorum spolia, non despiciat eos qui indigent misericordia, nec falsum testimonium dicat seductus lucro; nec mentiat^rur propter superbiam, nec contendat contra ve-

ritatem ob tumorem animi, nec deserat justitiam propter lassitudinem, nec perdat animam suam propter verecundiam, nec respiciat dapes lautioris mensæ, nec pulchra vestimenta desideret, ne senes negligat, semper dijudicet cogitationes suas, ne inebrietur vino, sed humilitatem junctam habeat veritati, quando judicat. Sequatur præcepta majorum, et legem Dei, quæ toto orbe prædicata est. Si quidquam de his præterierit, reddetur ei mensura juxta quam mensus est, et recipiet secundum opera sua, quia mæchatus est in ligno et lapide, et propter fulgorem auri et splendorem, animi dimisit iudicium, et desiderijs temporalibus lucri, laqueis se induit iniquorum, et ^b eveniet ei contritio Heli, et filiorum ejus (I Reg. iv), maledictio Dei quam imprecatus est Cain (Gen. iv); perditio qua peccatores terræ hiatus absorbit (Num. xvi); et interitus Chananæorum, et ^c contritio hydryæ ad fontem (Ecd. xii), et arenarum comminutio in littoribus, quæ salsis fluctibus verberantur; et ^d confractio virgæ gloriosæ (Jerem. xlviii), ^e ut sit quasi cæcus palpans manu parietem (Isaiæ lix). Hæc omnia evenient ei, quia non servavit veritatem in iudicio et inique egit in omnibus quæ ei credita sunt.

ALARDI GAZÆI COMMENTARIUS.

^a Alia lectio habet: *Nec relinquat verum flumen propter modicos rivos.* Ubi allusio est ad illud Jeremiæ ii: *Me dereliquerunt fontem aquæ vivæ, et foderunt sibi cisternas, cisternas dissipatas, quæ continere non valent aquas.*

^b Qui cum audisset captam esse Dei arcam a Philistæis, cecidit de sella retrorsum, et fractis cervicibus expiravit. Notent hic superiores quantis pœnis se reddant obnoxios, si suo muneri desint, vel in eo negligenter se gerant, præsertim in corrigendis subditorum excessibus. Qua de re exstat insignis textus et huic loco accommodatus in jure canonico in hæc verba (Tit. de Simonia): *Licet Heli summus sacerdos in se bonus existeret, quia tamen filiorum excessus efficaciter non corripuit, et in se pariter et in ipsis animadversionis divinæ vindictam excepit; dum filius*

ejus in bello peremptis, ipse de sella corruens fractis cervicibus expiravit. Ad corrigendos igitur subditorum excessus tanto diligentius debet prælatus assurgere, quanto damnabilius eorum offensas desereret incorrectas. Hæc ibi.

^c Ecclesiastæ xii: *Antequam conteratur hydria super fontem.* Ubi D. Hieronymus: *Contritio, inquit, hydriæ super fontem, et rotæ confractio super cisternam, mortis ænigmata sunt, etc.*

^d Respicit illud Jeremiæ xlviii: *Quomodo confracta est virga fortis, baculus gloriosus?*

^e Deuteron. xxviii: *Et palpes in meridie sicut palpare solet cæcus in tenebris.* Et Isaiæ lix: *Palpavimus, sicut cæci parietem, et quasi absque oculis attractavimus, impegimus meridie, quasi in tenebris; in caliginosis, quasi mortui.*

EJUSDEM S. PACHOMII REGULA PROUT A PALLADIO RELATA EST.

Tabennensis est locus, qui sic vocatur in Thebaide, in quo fuit Pachomius monachus, vir ex iis qui vixerunt in summo et perfecto vitæ instituto, adeo ut is fuerit dignatus et futurorum prædictionibus et angelicis visionibus. Is fuit valde amans pauperum, et magna charitate in homines. Eo ergo sedente in hac spelunca visus est ei angelus Domini, qui ei dicit: Pachomi, ea quidem quæ ad te pertinent recte et ex virtute gessisti: supervacaneæ ergo sedes in hoc loco. Age ergo, egredere et congrega omnes juniores monachos, et habita cum eis, et sequens formam quam dabo tibi, eis leges constitue. Eique dedit tabulam æneam, in qua hæc scripta fuerant.

I. Concede unicuique, ut comedat et bibat pro

^a Id est, psiathiis.

viribus comedentium: eis quoque manda opera, quæ proportionem conveniant, ac respondeant; et neque remanere prohibe, nec comedere. Sic quidem fortibus fortia manda opera: imbecilla autem et levia iis, qui se magis exercent, et sunt imbecilliores.

II. Fac autem diversas cellas in eadem aula: et tres in cella maneant.

III. Ab omnibus autem cibus in una domo capiantur.

IV. Dormiant autem non recumbentes, sed constructis sibi ^a sedibus paulo supinioribus et illic impositis stragulis, dormiant sedentes.

V. Noctu autem gestent ^b lebitones lineas, succincti.

^b Id est, tunicas lineas.

VI. Habeat unusquisque ^a pellem ovillam albam laboratam. Absque ea neque comedant, neque dormiant.

VII. Inredientes autem ad Christi communionem, sabbato et dominica zonas solvant, et pellem ovillam deponant, et cum sola cuculla ingrediantur.

VIII. Fecit autem eis cucullas molles tamquam pueris: in quibus etiam jussit imponi figuram crucis purpureæ.

IX. ^b Jussit autem esse viginti quatuor ordines fratrum, ex numero viginti quatuor litterarum: præcepitque unicuique ordini imponere nomen elementum Græcum ab α , β et quæ deinceps sequuntur usque ad ω , ut dum interrogaret archimandrita de aliquo in tanta multitudine, sciscitetur quomodo se habet ordo A? aut quomodo se habet ordo B? ^B Rursus saluta R, sequendo quoddam proprium nomen litterarum. Et simplicioribus et sincerioribus imponens nomen I, difficilioribus autem Ξ et sic convenienter institutis eorum, et vitæ, et moribus, unicuique ordini elementum litteræ accommodans, solis spiritualibus intelligentibus ea quæ significantur.

^a Id est, melotem.

^b Hunc locum melius expressit Nicephorus lib. ix c. 14 his verbis: *Præterea ut ad numerum Græcarum litterarum cæterum manachorum cohabitantium in viginti quatuor ordines divideret, et cuique ordini congruentem, sicuti animus, vita et mores cujusque ferrent, imponeret appellationem, scilicet ut simpliciores i et o, qui vero pravi e sunt et minus recti ζ et ξ vocarentur; atque aliter alii juxta cujusque institutum et*

X. Si venerit hospes alterius monasterii, quod habet aliam formam (id est vivendi rationem) cum eis nec comedat, nec bibat, nec ingrediatur monasterium, nisi fuerit inventus in via.

XI. Porro cum qui semel ingreditur, nec potest cum eis ad triennium sustinere ^c certamen, non admittent. Sed cum opera fecerit difficiliora, sic prodeat in stadium post ^d triennium.

XII. Comedentes autem velent capita cucullis, ne frater fratrem videat mandentem.

XIII. Comedenti ^e non licet loqui, nec extra quadram et mensam usquam alio oculos convertere.

XIV. Constituit autem ut per totum diem facerent duodecim orationes: et in nocturnis vigiliis duodecim, et in matutino duodecim: et hora nona tres. ^f Quando autem videretur comedendum esse multitudini, constituit ut unusquisque ordo in unaquaque oratione psalmum prius caneret. Hactenus Regula vel pars Regulæ S. Pachomii ex Palladio deprompta, quam aliis atque aliis verbis Sozomenus et Nicephorus expresserunt.

litteræ ipsius habitum, aptum accommodando cognomen.

^c Id est, religionis austeritatem.

^d Probatio triennis ante professionem.

^e Addit Nicephorus, *Signis autem quibusdam, manuum impulsione, vel nutibus rem necessariam insinuando peterent.*

^f Cum cibus esset capiendus, ut orationem quamque psalmus præcederet. Sozomenus lib. iii, cap. 13; Nicephorus lib. iv, cap. 14.

APPENDIX SECUNDA.

FLORES JOANNIS CASSIANI

SIVE

ILLUSTRIORES QUÆDAM AC BREVIORES SENTENTIÆ EX EJUS OPERIBUS DECERPTÆ.

(Lib. i Instit. — Cap. 3.) Quidquid inter famulos Dei præsumitur ab uno, vel paucis, nec catholice per omne corpus fraternitatis tenetur, aut superfluum, aut elatum est: et propter hoc noxium judicandum, magisque speciem vaicitatis, quam virtutis ostentans.

(Ibid.) Generali omnium constitutioni paucorum non debet præponi nec præjudicare sententia.

(Lib. ii Instit. — Cap. 3.) Bene regere, vel regi, sapientis esse pronuntiant, summumque donum et gratiam sancti Spiritus esse deliniunt. Nam neque salutaria præcepta quempiam posse obtemperantibus præstituere, nisi qui prius universis virtutum disciplinis fuerit instructus: nec obedire quempiam seniori posse, nisi eum qui consummatus timore Dei, et humilitatis fuerit virtute perfectus.

(Lib. iii Instit. — Cap. 8.) Nullatenus potest fragilis caro ita totius noctis quiete fraudari, ut per consequentem diem sine dormitatione, mentis animique torpore inconcussam possit servare vigiliam.

(Cap. 11.) Semper æquanimius quilibet fatigatio sustinetur, et sine fastidio labor impenditur; si interjecta ei vicissitudo quædam, vel operis immutatio qualiscunque succedat.

(Lib. iv Instit. — Cap. 8.) Multis experimentis edocti tradunt monachum, et maxime juniores, ne voluptatem quidem concupiscentiæ suæ posse refrænare, nisi prius mortificare per obedientiam suas didicerit voluntates.

(Cap. 9.) Aliter subtilissimus diabolus illudere, vel dejicere juniorem non poterit, nisi cum eum sive per arrogantiam, sive per verecundiam, ad cogitationum suarum velamen illexerit. Generale namque et evidens indicium diabolicæ cogitationis esse pronuntiant, si eam seniori confundiatur aperire.

(Cap. 12.) Obedienciæ virtutem non solum operi manuum, seu lectioni, vel silentio, et quieti cellæ, verum etiam cunctis virtutibus ita præferunt, ut huic judicent omnia postponenda; et universa dispendia subire contenti sint, dummodo hoc bonum in nullo violare videantur.

(Cap. 20.) Non solum seipsos non esse suns, sed etiam omnia, quæ sua sunt, credunt Domino consecrata. Propter quod si quid fuerit monasterio semel illatum, ut sacrosanctum, cum omni decernant reverentia debere tractari.

(Cap. 33.) Sicut immensa gloria fideliter servien-